

SOZIO

VAKBLAD VOOR SOCIALE
PROFESSIONALS EN
HET SOCIALE DOMEIN
NR 5 oktober 2018

DURF MOED TE TONEN

SPECIAL HUISELIJK GEWELD

HAPERT DE SOCIALE
INCLUSIE OP
HET VOETBALVELD?

EEN BURGERSVOOGD
IS IEMAND
DIE BLIJFT

PASSENDE ZORG AAN
MIGRANTEN ZONDER
VERBLIJFSRECHT

MAAT

door
Stan Verhaag
(hoofdredacteur *Sozio*)

foto: Goedele Monnens

Huiselijk geweld

De ene keer biedt *Sozio* je een nummer aan over één thema (vorige keer bijvoorbeeld 'Leven met een LVB'), de andere keer is ons blad een weerspiegeling van de variatie aan thema's waar je als sociale professional/sociaal werker dagelijks mee te maken krijgt. Dit nummer is een mix van beide: we bieden je een special over huiselijk geweld en daarnaast losse artikelen over actuele thema's.

In de aanloop naar het jaarcongres over huiselijk geweld op 22 november in Ede wijdt *Sozio* vier artikelen aan dit belangrijke thema. Professionals hebben soms moeite om een ervaringsverhaal te horen, maar ze moeten juist de moed hebben om te leren van hun eigen vermijdingsgedrag, luisteren en dóórvragen. Nu de inzet van ervaringsdeskundigen normaal is, is het ook tijd dat 'gewone' professionals hun ervaringen met

huiselijk geweld delen. Stalking door ex-partners is vaak hardnekkig, en daarom is nog meer samenwerking een must. En er is een chatlijn beschikbaar waar nogal wat mannelijke slachtoffers van seksueel geweld voor de eerste keer delen wat ze hebben meegemaakt.

Daarnaast bieden we je het antwoord op actuele vragen. Waarom neemt de populariteit van de burgervogd toe? Kun je passende zorg bieden aan migranten zonder verblijfsrecht? En hoe staat het met inclusie van mensen met een beperking op het voetbalveld? Dan heb ik onze vaste rubrieken (Nieuws, De Worsteling, Crossmedia, Vakmanschap) en gewaardeerde columnisten (Nynke Andringa, Karin Hooiman en José Koster) nog niet eens genoemd. Veel leesplezier!

Werken bij de Waag

Zorg voor veiligheid

'Een dynamische werkplek en veel ruimte voor ontwikkeling'
Suzanne, GZ-psycholoog,
Teamleider

Heb je affiniteit met de forensische psychiatrie? Haal jij voldoening uit het werken met een complexe doelgroep? En vind je het leuk om in oplossingen te denken? Dan is werken bij onze polikliniek iets voor jou!

Wat doen wij?

Bij de Waag bieden we gespecialiseerde zorg aan mensen met grensoverschrijdend of strafbaar gedrag. De Waag heeft behandelingen voor jongeren vanaf 12 jaar met gedragsproblemen en voor volwassenen met agressieproblemen, problemen rondom huiselijk geweld of seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Hoe werken wij?

Bij de behandeling van cliënten richten we ons steeds op veiligheid en het voorkomen van nieuw strafbaar gedrag. Daarom starten we altijd met een risicotaxatie. De risicotaxatie leidt tot een individueel behandelplan. We werken vervolgens aan positief geformuleerde doelen. We kijken wat er nodig is om die te bereiken en wat daarbij in de weg staat. Elke cliënt krijgt een maatwerktraject. Samen-

werking met ketenpartners is daarbij een must. We zien het als uitdaging om steeds weer aansluiting te vinden bij onze cliënten.

Wat bieden wij?

Boeiend werk met een specifieke doelgroep waarbij je nauw samenwerkt met collega's met veel ervaring en expertise. Dit gebeurt onder andere tijdens de wekelijkse intervisies, waarbij we iedereen aansporen een bijdrage te leveren aan het team. Een kritische zelfblik en reflectie op eigen handelen is daarbij belangrijk.

Er zijn goede mogelijkheden om je te ontwikkelen, zowel in de dagelijkse praktijk als door het volgen van trainingen en opleidingen. De vestigingen van de Waag zijn goed bereikbaar met het openbaar vervoer en hebben eigen parkeergelegenheid.

Wat zoeken wij?

In onze acht vestigingen in de Randstad en Midden-Nederland werken ruim driehonderd hooggekwalificeerde medewerkers, zoals (GZ)-psychologen, klinisch psychologen, psychotherapeuten, systeemtherapeuten, gedragstherapeuten, SPV-ers, MWD-ers, SPH-ers, orthopedagogen en (kinder- en jeugd) psychiaters. Wij zijn regelmatig op zoek naar nieuwe collega's in deze functies.

- heb je lef en zoek je graag naar oplossingen?
 - ben je een teamplayer, maar kan je ook goed zelfstandig werken?
 - beschik je over humor en zelfreflectie?
 - heb je affiniteit met onze forensische doelgroep?
- Kijk dan voor vacatures op www.werkenbijdfzs.nl

De Waag is als forensische polikliniek koploper op het gebied van risicotaxatie en zorgprogrammering. Samen met onze onderzoekers werken we continu aan verbetering en ontwikkeling van de behandelinhoud.

Nieuwsgierig naar werken bij de Waag?

Kijk en/of volg ons:

www.werkenbijdfzs.nl
www.dewaagnederland.nl
@deWaagNL
de Waag

06

Professionals, durf moed te tonen

Het erkennen van de ervaringen en de emoties van mensen die kindermishandeling of partnergeweld meemaakten, geeft hun herkenning en erkenning. Professionals moeten de moed hebben om te leren van hun eigen vermijdingsgedrag, luisteren en dóórvragen.

24

Inclusie op het voetbalveld?

Verschillende voetballers met een verstandelijke beperking en hun ouders kiezen bewust voor een voetbalclub die alleen toegankelijk is voor leden met een beperking. Hapert de sociale inclusie op het voetbalveld?

10

Samen ten strijde tegen stalking

De afgelopen twee jaar verdiepten zes student-onderzoekers zich in de werkwijzen, de werkbeleving en de samenwerking tussen professionals bij de reclassering, politie, Veilig Thuis, Veiligheidshuizen, maatschappelijk werk, vrouwenopvang en slachtofferhulp. 'Het begrenzen van stalking is nodig voor de ex-partner én de professional.'

28

Een burger- voogd is iemand die blijft

Er is een alternatief voor de instelling of professional als voogd van een kind: de burgervoogd. Het idee achter burgervoogdij vindt veel weerklank, zowel bij professionals als bij beleidsverantwoordelijken. Hoog tijd dat de burgervoogd bekender wordt, zegt Mariska van der Steege.

14

Wat is jouw ervaring, professional?

Het inzetten van ervaringsdeskundigheid in de ggz en sociaal werk is van groot belang en het wordt inmiddels erkend. Nu is het tijd dat de 'gewone' professionals hun ervaringen met huiselijk geweld gaan delen, vindt ervaringsdeskundige Bea Jongsma.

40

Geen verblijfs- recht? Wel hulp!

De combinatie van diverse culturele achtergronden, traumatische ervaringen, ontoereikende opvang en psychische problemen maakt het voor hulpverleners moeilijk om passende zorg te bieden aan migranten zonder verblijfsrecht. Toch zijn er mogelijkheden, stelt Sofie van Delden.

18

Chatten over seksueel misbruik

'Chat met Fier' biedt kinderen, jongeren en volwassenen de mogelijkheid om anoniem te praten met professionele hulpverleners. Voor mannelijke slachtoffers van seksueel geweld is het niet zelden de eerste keer dat ze delen wat ze hebben meegemaakt.

04

KORT NIEUWS

22

CROSSMEDIA

33

KARIN HOOIMAN

34

WORSTELING

37

VAKMANSCHAP

38

RICHTLIJNEN

43

NYNKE ANDRINGA

44

STICHTING EROPAFI

46

JOSÉ KOSTER

47

VOLGENDE KEER

HET CITAAT

'Vrouwenopvang is een bekend verschijnsel, mannenopvang niet. Mensen weten vaak niet dat het bestaat. Maar inmiddels is online veel verbeterd. Dat is heel belangrijk. Mannen die ten einde raad zijn, zoeken op internet hulp. Onderzoek wijst uit dat heel vaak sprake is van wederzijds geweld. We hebben als samenleving de neiging om vrouwen eerder te zien als slachtoffers en mannen als plegers. We denken niet zo snel aan stellen die over en weer schreeuwen en slaan. Die in een langdurige ongelukkige situatie zitten en dat op elkaar afreageren.'

Anita Nanhoe, onderzoeker sociale vraagstukken en zelfbeschikkingsrecht, in *De Gelderlander*. Naar schatting worden elk jaar 120.000 vrouwen en 80.000 mannen slachtoffer van huiselijk geweld; vijf procent van de mannen houdt blijvend letsel over. Mannen doen veel minder vaak aangifte dan vrouwen en ongeveer een derde praat er met niemand over.

INTUSSEN OP TWITTER...

Nely Sieffers @SieffersN
@MinVWS @hugodejonge waar blijft de voorlichting voor ouders en hun kinderen over deze nieuwe #meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling?

Politie R'dam- centrum @politieRdam_C
Slachtoffer van huiselijk geweld belandde met haar hond op straat. De jonge hond had alles gezien en was erg angstig. Ze was heel aanhankelijk naar mij en werd al snel rustig. Lieve #pitbull x #Stafford. #Aangifte en opvang geregeld voor baasje en tijdelijke opvang voor hond.

Monique Römken @romkensmonique
Praten met kinderen lijkt zo gewoon, maar wordt nog zo weinig gedaan. Aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling vraagt gesprek met alle betrokkenen!

Moviera @Moviera
'Veel cliënten zijn zich niet bewust van de risico's. Bovendien werd digitale veiligheid nog niet standaard besproken met de cliënt. Dat is nu aan het veranderen.' Bregje Oprins vertelt over @SafetyNed #onlineveiligheid van slachtoffers #huiselijkgeweld

HEADLINES

► GRENDOVERSCHRIJDEND GEDRAG PROFESSIONALS AANGEPAKT

Minister Hugo de Jonge (VWS) wil deelname aan het online Waarschuwingsregister Zorg en Welzijn volgend jaar voor alle zorgwerkgevers verplicht stellen. 'Het komt nog te vaak voor dat zorgprofessionals grensoverschrijdend gedrag vertonen. Dat moet stoppen,' aldus De Jonge. Aan het register kunnen organisaties zorg- en welzijnsmedewerkers toevoegen die over de schreef zijn gegaan, bijvoorbeeld door mishandeling van ouderen of diefstal. De Jonge wil ook een Veilig Ouder Worden Box samenstellen. Deze box zal informatie bevatten van verschillende partijen om bijvoorbeeld financieel misbruik tegen te gaan. Volgens de minister staan veel ouderen niet stil bij de mogelijkheid dat als het geestelijk en/of lichamelijk minder goed gaat, ze te maken kunnen krijgen met grensoverschrijdend gedrag, waaronder financieel misbruik. *Bron: www.huiselijkgeweld.nl*

► HOE VOORKOM JE INTERGENERATIONEEL GEWELD?

Hoe geef je als professional of beleidsmaker vorm aan lokaal preventiebeleid om de intergenerationele overdracht van geweld in gezinnen te voorkomen? Deze vraag staat centraal in de *Handreiking programmatische aanpak van de preventie van intergenerationeel geweld*, die het Verwey-Jonker Instituut en Atria samenstelden. Het bevat de belangrijkste conclusies uit een verkennend Europees onderzoek naar beloftevolle interventies. De handreiking is aangescherpt door in gesprek te gaan met lokale beleidsmakers en professionals. De handreiking biedt informatie en inspiratie om aan de slag te gaan en de bevindingen toe te passen in beleid en hulpverlening en onderwijs, met als doel het doorbreken van de intergenerationele overdracht van geweld in gezinnen. *Bron: www.atria.nl*

► TOOLBOX HELPT GEWELD BIJ WERKNEMERS HERKENNEN

Wethouder Judith Bokhove (Rotterdam, GroenLinks, foto) heeft een 'toolkit' gelanceerd om huiselijk geweld bij werknemers te herkennen. 'Huiselijk geweld komt veel voor. Het is ontzettend belangrijk dat het signaleerd wordt,' zegt Bokhove. De gratis toolkit is te vinden op de website van de gemeente Rotterdam. 'Er staan allemaal tips en adviezen in over hoe je huiselijk geweld kunt herkennen en vervolgens bespreekbaar kunt maken, want

dat is de eerste stap.' Het herkennen is lastig, want niet alle slachtoffers hebben een blauw oog. Let ook op zaken als collega's vaker te laat komen, moeite hebben met oogcontact en altijd vergezeld worden door de partner. 'Hoe beter het gaat met de werknemer, hoe beter het gaat met het bedrijf. Het klinkt misschien raar, maar het is ook een win-winsituatie.'

Bron: www.rijnmond.nl

► VERSCHERPT TOEZICHT OP MELDPUNT VERLENGD

Het verscherpt toezicht op Veilig Thuis Noord-Holland Noord, een advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling, is verlengd. Aanleiding voor het onder toezicht stellen was eind maart de lengte van de wachtlijsten voor zowel triage (het beoordelen van de aard en ernst van de melding en de noodzakelijke vervolgstappen) als het doen van nader onderzoek. In maart wachtten 190 meldingen in de achttien aangesloten gemeenten op afhandeling. De inspectie beschouwde de wachtlijsten en het moment waarop Veilig Thuis hierover contact opnam als zorgwekkend, omdat dit gevolgen kan hebben voor de veiligheid van de kinderen, andere gezinsleden en huishoudens. *Bron: www.texelplaza.nl*

Voor meer nieuws ga je naar www.sozio.nl. En abonneer je op de gratis e-nieuwsbrief van Sozio die maandelijks op je digitale deurmat valt.

SCHUDDER

Natuurverschijnsel

Met enige regelmaat worden we opgeschrikt door gezinsdrama's. Meestal gaat het om een man die zijn vrouw en kinderen ombrengt en daarna de hand aan zichzelf slaat. Omwonenden en anderen die het gezin kennen reageren geschokt en vragen zich af of zij dit zagen aankomen. Regelmatig worden er achteraf wel wat signalen gevonden en ontstaat er debat over wie er iets had moeten en kunnen doen. Daarnaast blijft vooral de collectieve verslagenheid.

Vooral mannen hebben vaak de neiging om hun zorgen voor zich te houden. Zij blijven maar doorgaan en wachten op een mirakel waardoor de situatie verandert. In hun wanhoop maakt zich een verlamming van hen meester waardoor zij niet meer tot creatief denken in staat zijn. Soms, als zij helemaal geen uitweg meer zien, gaan zij over tot wanhoopsdaden. En kan dit tot een gezinsdrama leiden. Een aantal jaren geleden hoorde ik van een onderzoekster uit het veld van armoede en schulden dat bij gezinsdrama's meestal ook sprake is van spanningen op financieel terrein. We kunnen hierbij denken aan oplopende schulden, plotselinge werkloosheid of een slecht lopend eigen bedrijf. Zaken waarover mensen zich chronisch zorgen maken en die bijdragen aan het ontstaan van gevoelens van uitzichtloze wanhoop.

Zulke gezinsdrama's zijn van alle tijden. Maar dat wil niet zeggen dat we ze als natuurverschijnsel moeten aanvaarden. Iets meer aandacht voor elkaar en misschien ook wat minder 'ieder voor zich en niemand voor ons allen' zou al kunnen schelen. En niet alleen in het aantal gezinsdrama's.

Marc Räkens

Professionals, durf moedig te zijn

Het erkennen van de ervaringen en de emoties van mensen die kindermishandeling of partnergeweld meemaakten, geeft hun lucht, herkenning en erkenning. Toch hebben professionals soms moeite om een ervaringsverhaal te horen. Maar zij moeten juist de moed hebben om te leren van hun eigen vermijdingsgedrag, luisteren en dóórvragen. *Sietske Dijkstra, Hameeda Lakho en Kirsten Regtop*

en deelnemer in de lotgenoten-groep van Hameeda Lakho (mede-auteur van dit artikel) vertelde dat de hulpverleners aan wie hij in het verleden zijn verhaal had verteld, de woede niet tolereerden die hij nog steeds voelde vanwege de mishandeling die hij als kind had meegemaakt. Hij was boos om alles wat nooit benoemd mocht worden en alles wat hij had verloren. Het luchtte hem enorm op dat hij in onze groep wél welkom was, inclusief zijn boosheid. Hij kon nooit huilen en durfde dat nu voor het eerst. Dat heeft hem bevrijd uit de ketens van zijn jeugd, die hem zo lang gevangen hielden. Waarom zou woede of pijn of verdriet er niet mogen zijn?

Waardevol kompas

Moed is van belang bij de hulpverlening aan slachtoffers van geweld in intieme relaties. Maar wat is moed? Elk mens heeft moed en de potentie om moed aan te wenden om betekenisvol bij te dragen aan het structureel stoppen van geweld. Moed is bezieling, durf en lef. Volgens Aristoteles is moed de deugd waar alle andere deugden uit voortkomen. Het morele begrip moed is in de literatuur verbonden met leiderschap, met vraagstukken rond leven en dood en ook met vakmanschap. Moed verwijst naar het vermogen om jezelf dienstbaar te maken aan een groter doel. Het is verbonden met compassie, veiligheid, vertrouwen, empathie en grootmoedigheid. Moed wil niet zeggen dat er geen angst is, maar je laat je daar niet door weerhouden. Moed bemoedigt om niet mee te gaan in verzakelijking door slechts het protocol of de regels te volgen. Met de moed die wij zelf tonen kunnen we meer gelijkwaardigheid brengen in het contact met cliënten.

Moed is een waardevol kompas voor professionals bij de aanpak van geweld. Moed is verbonden met vaardigheden, met de houding (bewustzijn) en met de

OVER DE AUTEURS

Sietske Dijkstra is onderzoeker en docent op het gebied van relationele en sociale veiligheid. **Hameeda Lakho** is ervaringsdeskundige en life-coach en werkt herstelgericht met lotgenotengroepen. **Kirsten Regtop** is maatschappelijk werker, medewerker Veilig Thuis en blogger over huiselijk geweld.

foto: bigstockphoto.com

toepassing en ontwikkeling van vakkennis.
Moed betekent dat je:

- Moeilijke (gevoelige) vragen stelt, luistert en dóór-vraagt.
- Aangeeft dat je er anders over denkt of ziet dat het anders kan.
- Hulp biedt en advies geeft.
- Tegendruk of juist goede ondersteuning biedt aan regelgeving.
- Compassie toont, sensitief bent en je gevoelens niet negeert.
- Je niet laat weerhouden door je angst, dat je uit-

probeert, in actie komt.

- Naar je eigen vermijdingsgedrag durft te kijken en ervan leert.
- Mishandeling opmerkt en er iets mee doet.
- Samenwerkt om herhaling van geweld te voorkomen.

Kirsten Regtop (mede-auteur van dit artikel), Hameeda Lakho en Sietske Dijkstra ontwikkelden een meerdaagse geaccrediteerde scholing rond persoonlijke en professionele moed. Dat deden we door onze deskundigheid en inzichten te delen en een driehoek te vormen van professionele praktijk, erva- ➤

‘CREËER VEILIGHEID EN VERTROUWEN’

Hameeda Lakho: ‘In het werken met lotgenoten, slachtoffers, cliënten in de vrouwenopvang en/of ggz is het creëren en borgen van veiligheid en vertrouwen een must. Mensen durven soms voor het eerst na jaren hun indrukwekkende verhaal te delen. Er wordt geluisterd zonder oordeel of vooroordeel, met een open en empathische houding. Het grote geheim dat slachtoffers jarenlang met zich mee dragen, krijgt een podium. Dat maakt dat ze verder kunnen en in plaats van overleven weer kunnen leven. Het getuigt van moed dat lotgenoten soms durven te benoemen dat ze behalve slachtoffer ook daders zijn. De cirkel van geweld is moeilijk te doorbreken. Door dit besef staan lotgenoten open voor verandering. Alleen zij zelf kunnen deze in gang zetten, op basis van de bewustwording dat het anders kan.’

- ringsdeskundigheid/praktijkgericht onderzoek, en reflectie.

Moed op de werkvloer

Geweld doet zich niet alleen voor in relaties en gezinnen, maar ook in instituties en het publieke leven. Zelf was Sietske Dijkstra (mede-auteur van dit artikel) in 1984 als 24-jarige als interviewer betrokken bij een onderzoek naar seksueel misbruik van meisjes door verwanten. Dat was voor haar het begin van wat later haar loopbaan zou worden. Zij merkte dat zij zoveel van het onderwerp niet goed begreep dat zij het verder wilde uitzoeken: Wat maakte het probleem zo verborgen en waarom zwegen vrouwen zo vaak? Waarom had bemoeienis van de Raad voor de Kinderbescherming en de politie vaak weinig effect? En hoe hadden de vrouwen als kind weten te overleven

en hoe gingen zij om met het misbruik?

De commissie-Samsom richtte zich van 2010 tot eind 2012 op onderzoek naar seksueel misbruik in de pleegzorg en de residentiële jeugdzorg. Het was voor Dijkstra leerzaam om lid te zijn en dat ze samen het onderwerp bespraken, namens verschillende disciplines en met ieder zijn deskundigheid. Tijdens een van de vergaderingen nam zij twee boeken mee uit 1994 die waren verschenen naar aanleiding van een project “Omgaan met vermoedens van seksueel misbruik”. Zes beroepsverenigingen hadden er maar liefst meer dan twee jaar aan gewerkt en ik had het destijds gerecenseerd. In 2010, dus zestien jaar later, was dit stevige project slechts een rimpel in de vijver gebleken. Hoe konden we nu voorkomen dat het werk van de commissie-Samsom ook in de vergeethoek terecht zou komen? Het mocht niet nog een rapport worden op de stapel. Vandaar dat de commissie sterk aan-

Moed wil niet zeggen dat er geen angst is,

maar je laat je daar niet door weerhouden

‘GEEF GEVOELENS DE RUIMTE’

Kirsten Regtop: ‘Bij huiselijk geweld komen overweldigende gevoelens van schaamte, schuld en agressie kijken. Ik vind het belangrijk om oog te hebben voor de gevoelens van alle betrokkenen. Niet weggijken, maar gevoelens benoemen en er ruimte aan bieden. Zo word je je bewust van je eigen onderdrukte gevoelens die het geweld verstoep houden en die verandering dus in de weg staan. We mogen niet weggijken van deze gevoelens van de cliënt en van onze eigen gevoelens die ons handelen onbewust sturen. Dat betekent dat het nodig is om mensen uit te nodigen te vertellen, lastige vragen te stellen om te concretiseren, dóór te vragen en de diepte in te gaan. Enerzijds stimuleer je zo mensen bij hun onderdrukte gevoelens te komen, anderzijds creëert het bewustzijn dat er een uitweg mogelijk is.’

drong op een cultuurverandering; we moesten elkaar gaan aanspreken in plaats van zaken in de doofpot te stoppen. We moesten in gesprek gaan en erkenning geven in plaats van ons alleen op de formele regels of klacht te richten.

Hulp moet beter

Moed geeft richting aan ons persoonlijke en professionele handelen. Juist bij de aanpak van een hardnekkig en zich herhalend probleem als geweld in relaties is dat relevant. Uit driejarig onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut onder tweehonderd gezinnen in de vier grote steden (dat momenteel herhaald wordt in het hele land) blijkt dat het partnergeweld in bijna de helft van de gevallen niet stopt. Verder ontvangt meer dan de helft van de kinderen geen hulp en zijn de moeders die geïnterviewd werden vaak niet tevreden over de hulp die zij ontvingen. In meer dan een derde van de gevallen wordt het geweld chronisch. De onderzoekers concluderen dat er specifieke hulp nodig is bij het doorbreken van het geweldspatroon: de kwaliteit van de hulp dient te worden verbeterd.

Diepgravende hulp die duurzame veiligheid biedt, dat vraagt om collectieve verandering van de aanpak van geweld. Om professionals die zich echt verdiepen, die lef tonen in het vermogen zich dienstbaar te maken om het geweld echt te stoppen. Die bereid zijn om de impact van hun werk te durven doordenken en bij te stellen. Moed betekent als professional en medeburger morele verantwoordelijkheid te nemen in onze samenleving.

Inspirerende voorbeelden

De moed van collega's en van cliënten kan ons aanmoedigen om ook ons beste werk te laten zien. Neem het voorbeeld van Aleid van den Brink. Zij liep stage bij een Blijf Van Mijn Lijf Huis in Amsterdam, werkte er aansluitend meer dan veertig jaar en gaf als directeur leiding aan de Blijf Groep. Haar speeches getuigen altijd van inhoudelijke kennis en grote wijsheid. Of neem als voorbeeld documentairemaker Louis Theroux. Hij maakte een film over de Britse presentator, dj en fondsenwerver Jimmy Savile. Nadat deze film was uitgezonden, bleek dat Savile tientallen jaren lang mensen seksueel misbruikt had. Theroux maakte een moedige tweede film, met als drijfveer dat hij wilde onderzoeken wat hij in zijn eerste film had gemist. Een inspiratiebron is ook Hameeda Lakho, die destijds als kind en jong meisje opstond tegen de mis-

handeling door haar vader en haar stiefmoeder.

In haar boek *Verborgen tralies* zegt ze daarover: 'Wat mijn vader en stiefmoeder ook probeerden, zij konden niet alle vrolijkheid in mij doden.'

Kirsten Regtop groeide steeds meer in haar vak als maatschappelijk werker door haar kwetsbaarheid tot volle wasdom te laten komen. Daarbij liet ze zich ook inspireren door een voorbeeldfiguur: 'In hulpverleningscontact merkte ik dat ik door mij kwetsbaar te mogen voelen en doordat mijn kwetsbaarheid er zijn mocht, in staat was mijn eigen onzekerheid te doorgronden. De angst voor mijn kwetsbaarheid heb ik daardoor los kunnen laten. Met haar *power of vulnerability* is Brene Brown mijn inspiratiebron. Zij weet de kracht van kwetsbaarheid, schaamte en schuld te adresseren. Juist door deze kwetsbaarheden te durven zien, ontstaat de mogelijkheid ermee om te leren gaan en het hanteerbaar te maken. Dit vraagt moed, en die moed nodigt anderen uit ook moedig te zijn. Zoals zij zelf zegt: "Moed is besmettelijk." Daar geloof ik absoluut in.'

Waarden en deugden

Het is bij de aanpak van geweld belangrijk om meer aandacht te schenken aan gemeenschappelijke waarden en deugden. Aandacht voor de houding en de mix van dienstbaarheid en eigenzinnigheid leidt tot professionele weerbaarheid en groei. Het vermogen om door te zetten ook als het moeilijk is, het grotere geheel kunnen zien maar ook de moed om af te wijken. Je kwetsbaarheid te tonen en daarin nieuwe kracht vinden of juist je nek uit te steken door stevig in je schoenen te staan.

De praktijk- en ervaringsgerichte cursus die wij hebben ontwikkeld kan helpen om zelf en met collega's moed te onderzoeken en te versterken. We bevelen aan om de cursus met één of meerdere collega's te volgen, om zo in het team profijt te hebben en verandering aan te gaan.

Als professionals vragen we cliënten vaak om moedig te zijn, geweld te bespreken, om huis en haard op te geven of het ouderschap te bespreken. Maar we bieden ze daarna onvoldoende ondersteuning bij het ontwikkelen van een nieuw perspectief. Als we onze inzet een langere adem geven en onze inspanning en onze grondhouding verdiepen, dan kunnen we de aanpak van geweld versterken en geweld vaker duurzaam een halt toeroepen. Moed is in die zin een beweging. Moed schenkt ons voldoening van ons werk. De leerschool wordt gevormd door leren op de werkvloer en het persoonlijke leven. ❖

De afgelopen twee jaar deden zes student-onderzoekers onderzoek naar de aanpak van stalking (met name door ex-partners). Ze verdiepten zich in de werkwijzen, de werkbeleving en de samenwerking tussen professionals bij de reclassering, politie, Veilig Thuis, Veiligheidshuizen, maatschappelijk werk, vrouwenopvang en slachtofferhulp. 'Het begrenzen van stalking is nodig voor het welzijn van de ex-partner én van de betrokken professional.'

Herman van Alphen, Bert Bambach, Janine Janssen, Jaap van Vliet

Aanpak van stalking door ex-partners

Samen ten strijde tegen

edereen kan gestalkt worden, maar stalking door ex-partners kent vaak een hardnekkig karakter, heeft een grote impact op betrokkenen en eindigt soms zelfs met een dodelijk slachtoffer. In het Wetboek van Strafrecht wordt overigens niet gesproken over stalking, maar over belaging: 'Het stelselmatig opzettelijk inbreuk maken op iemands anders persoonlijke levenssfeer met het oogmerk die ander te dwingen iets te doen, niet te doen of te dulden dan wel vrees aan te jagen.' (Art. 285b, Wetboek van Strafrecht). Het gaat om een zogenaamd 'klachtdelict': de verdachte kan pas vervolgd worden als het slachtoffer van het delict heeft aangegeven strafrechtelijke vervolging te wensen. Het Openbaar Ministerie (OM) kan dan nog steeds besluiten niet tot vervolging over te gaan.

Moeilijk grijpbaar

Als delict is ex-partnerstalking moeilijk grijpbaar, aan te tonen of te bewijzen. Kenmerkend is ook dat de gestalkte ex-partner in het gedrag van de dader niet meteen stalkingskenmerken herkent. Daarbij bagateliseert het slachtoffer het hinderlijke of dwingende gedrag. Vaak speelt de liefdesrelatie die voorafging

aan de stalking daarbij een vertroebelende rol. Een sterke wederzijdse afhankelijkheid, bijvoorbeeld als er sprake is van gezamenlijke kinderen, maakt de situatie nog complexer. Het komt voor dat het slachtoffer niet goed hulp in durft te schakelen of naar de politie te gaan, uit angst voor de ex-partner. Soms doen slachtoffers pas een beroep op instanties onder druk van hun omgeving, die ziet dat zij ten einde raad zijn. Het grillige gedrag van de stalker, met uitingen variërend tussen intense liefde en intense haat, bemoeilijkt het zetten van de stap naar instanties in de veiligheidszorg. Een andere complicerende factor is het feit dat het stalkingsgedrag als delict vaak verpakt zit in een complexer geheel, zoals echtscheidingsproblematiek. Ook wordt stalking niet als een samenhangend geheel onderkend als er tegelijkertijd andersoortige delicten gericht op het slachtoffer plaatsvinden, zoals vernieling en vandalisme. Als stalking samengaat met huiselijk geweld, dan wordt het juist vaak niet als apart fenomeen herkend.

Uit een peiling via het registratiesysteem van Reclassering Nederland op 22 juni 2018 bleek dat in Nederland op dat moment 405 plegers van 'belaging' onder toezicht stonden van de drie reclasseringsorganisaties Reclassering Leger des Heils, Reclassering

hardnekkig fenomeen

Nederland en Verslavingsreclassering. Dit cijfer zegt niets over het totale aantal stalkers; dit getal vertelt ons alleen iets over het aantal stalkers dat bij de genoemde instanties in beeld was. Er zijn er ongetwijfeld meer actief.

Ervaringen van professionals

Van professionals in de veiligheidszorg hebben wij begrepen dat het hun vaak veel energie kost om het gedrag van de betreffende verdachten of veroordeelden in toom te houden. Dat begrenzen is niet alleen nodig in verband met de veiligheid en het welzijn van de ex-partner van de stalker, het blijkt ook essentieel te zijn om te voorkomen dat de professional zelf slachtoffer wordt van de stalker. Zo is ons een voorbeeld bekend van een professional die tot na zijn pensionering werd gestalkt. Ook weten wij van een stalker die jarenlang verschillende medewerkers bleef belagen.

Al met al is het werken met deze specifieke groep verdachten en daders intensief en zwaar. Bij verschillende organisaties kregen de student-onderzoekers te horen dat het gevaar van emotionele uitputting op de loer ligt en in het verlengde daarvan het risico op

burn-out. Om het werk goed vol te kunnen houden, vinden professionals het belangrijk dat ze het gevoel hebben dat ze er in spannende situaties niet alleen voor staan, maar dat de organisatie waarvoor zij werken pal achter hen staat.

Geen sinecure

Ook voor de reclasseringswerkers waar onze studenten hun oor te luisteren hebben gelegd, zijn stalkingszaken geen sinecure. Adviseurs van de reclassering staan voor de lastige opdracht om de situatie en de persoon van de verdachte te doorgronden en binnen enkele weken een rapport te schrijven op basis van een kort onderzoek, dit vanwege de voortgang van het strafproces. Vooral de risicotaxatie is ingewikkeld, met name omdat het niet om een eenmalige gebeurtenis gaat (zoals bij een beroving of bij diefstal), maar om een keten van gedragingen en gebeurtenissen, waarbij er veelal geen eenduidigheid is over de vraag of het om strafbaar gedrag gaat: is het wekelijks laten bezorgen van een bos bloemen bij je ex-geliefde een liefdesuiting of een strafbaar feit? Daarbij speelt het vaak hardnekkige en voortdurende interactiepatroon tussen de ex-partners ook een rol. Om tot een pas-

In theorie wil iedereen graag samenwerken om dit probleem de wereld uit te helpen, maar de praktijk is weerbarstiger

➤ send advies aan het OM of de rechtbank te komen, wordt door de adviseur van de reclassering het risicotaxatie-instrument RISC gebruikt. Deze taxatie vormt ook de basis van het toezichtplan dat leidend is tijdens de toezichtfase. Tijdens het toezicht vaart de toezichthouder vooral op zijn of haar ervaringskennis als er opnieuw vragen ontstaan over het inschatten van het gevaarsrisico, aangevuld met inzichten vanuit casusbesprekingen met collega-toezichthouders. Daarbij wordt in de regel niet opnieuw een taxatie-instrument gebruikt. Verder wordt vooral samengewerkt met de politie, Veilig Thuis en andere partijen in de strafrechtketen.

De toezichthouder van de reclassering is gedurende langere tijd (het toezicht duurt vaak één of meer jaren) professioneel verbonden met de dader. Daarbij blijkt regelmatig een vergelijkbare relationele spanning te ontstaan als die tussen stalker en gestalkte. De professionele relatie heeft uiteraard een andere aard dan die van twee ex-geliefden, maar overeenkomsten zijn er wel, al is het maar dat slachtoffer en toezichthouder met dezelfde, vaak problematische persoonlijkheid van de dader te maken hebben en hierin een weg moeten zien te vinden. Er blijkt nogal eens sprake te zijn van een persoonlijkheidsstoornis bij de dader.

Mogelijkheden en beperkingen

Welke mogelijkheden biedt het toezicht en welke beperkingen ervaren toezichthouders? In ieder geval zien toezichthouders het als een sterk punt dat ze gebruik kunnen maken van hun autoriteit en die van de reclassering als organisatie. Het feit dat op onwenselijk gedrag van de stalker interventies kunnen volgen, wordt ervaren als een bruikbaar instrument. Dit geldt overigens zeker niet voor de notoire stalker, die zich juist vaak niets aantrekt van straf of dreiging met een interventie.

Daarnaast wordt ingezet op een goede werkalliantie, een passende mix tussen risicomangement en begeleiding. Dit is echt een oefening op de evenwichtsbalk: toezichthouders benadrukken het belang van maatwerk dat is afgestemd op de situatie, maar vooral ook op de persoon van de stalker, evenals het opzoeken en benutten van creatieve mogelijkheden. Een praktijkvoorbeeld: een vrouwelijke toezichthouder begeleidt een licht verstandelijk beperkte stalkingdader. Deze laat claimend en dwingend gedrag

zien en wil dagelijks meerdere malen telefonisch contact met de toezichthouder. Om hem te begrenzen wordt een aanvullende maatregel gesteld: als hij niet stopt, zal de plaats van de toezichthouder worden ingenomen door een mannelijke collega, iets wat de stalker per se niet wil. Nu hij weet dat het contact met een vrouwelijke toezichthouder in stand blijft, wordt het dwingende karakter van zijn gedrag minder.

Samenwerking

We stipten het al aan: de reclassering staat niet alleen in de aanpak van stalkingsproblematiek; er zijn ook andere partijen in de veiligheidszorg bij betrokken. In theorie wil iedereen graag samenwerken om dit probleem de wereld uit te helpen, maar de praktijk is weerbarstiger. Medewerkers van de reclassering krijgen bijvoorbeeld in een andere fase met de problematiek te maken dan de medewerkers van de politie of van het Openbaar Ministerie. Dat is logisch, aangezien de betrokken organisaties ten aanzien van dader en slachtoffer eigen taken en plichten en dus een andere 'focus' hebben.

Laten we de samenwerking eens bekijken door het ontwikkelingsproces van stalking te koppelen aan het zogenoemde INCI/DETAR model – ook wel tijdpadanalyse genoemd – (Ministerie van VROM, 2008/ DHM2011):

1. Incident: ex-partnerstalking is aan de gang, maar nog niet gesignaleerd.
2. Detectie: ex-partnerstalking is gesignaleerd.
3. Alarmering: ex-partnerstalking is onder de aandacht van formele instanties (hulpverlening, politie, et cetera).
4. Respons: er worden acties ondernomen om ex-partnerstalking te beheersen en het slachtoffer te beschermen.
5. Nazorg: van ex-partnerstalking naar het terugkeren naar genormaliseerde leefomstandigheden zonder stalkingsdreiging.

Dit model volgend, kunnen we zeggen dat de reclassering vooral actief is in de respons- en nazorgfase. Andere organisaties zoals maatschappelijk werk en Veilig Thuis lijken meer actief te zijn in de detectiefase, de politie is meer actief in de fase van alarmering en respons, terwijl het OM enkel actief is in de responsfase. Sommige partijen zijn daarbij meer gericht op de

dader of het slachtoffer, terwijl andere instellingen een meer systemische kijk op het geheel hebben. Daar komt dan nog bij dat binnen instellingen formeel en informeel opvattingen leven over samenwerken in het algemeen en het uitwisselen van gegevens in het bijzonder en er bovendien verschillende belangen spelen. Soms is er sprake van onduidelijkheid over ieders bevoegdheid en verantwoordelijkheid en over wie de regie voert. Een praktijkvoorbeeld: in een situatie van complexe stalkingproblematiek verwacht het sociaal wijkteam dat Veilig Thuis de casusregie op zich neemt, terwijl Veilig Thuis de casusregie juist belegt bij het sociaal wijkteam. Veilig Thuis vraagt aan het sociaal wijkteam om een overleg te organiseren als zich zorgelijke signalen voordoen. Veilig Thuis merkt dat dit niet gebeurt en vindt dit zorgelijk. Dit alles bevordert het onderlinge vertrouwen niet.

Als we ons bewust zijn van deze begrijpelijke en goed te verklaren verschillen tussen deelnemende partijen aan samenwerkingsverbanden in de veiligheidszorg, dan is het natuurlijk ook niet opzienbarend dat niemand tegen samenwerken is, maar dat dit in de praktijk niet altijd eenvoudig is. Proces- en ketengericht denken kan daarbij helpen. Uit gesprekken met professionals blijkt ook dat het belangrijk is fysiek te overleggen om dit soort tegenstrijdige belangen te bespreken.

Professionals hechten aan samenwerking

Op basis van het werk van onze student-onderzoekers (bij het lectoraat Veiligheid in Afhankelijkheidsrelaties

(VIA) van Avans Hogeschool) krijgen wij in ieder geval de indruk dat professionals sterk aan de samenwerking hechten, omdat alleen door de handen ineen te slaan een goed overzicht over een stalkingszaak verkregen kan worden, dus zowel over de dader als het slachtoffer als betrokkenen in hun directe omgeving. Een dergelijk overzicht is essentieel om tot het hiervoor al genoemde maatwerk te kunnen komen. Bovendien kan een goed professioneel netwerk ook bijdragen aan het voorkomen en tegengaan van emotionele overbelasting van professionals. Dat gunnen wij niet alleen het huidige werkveld, maar het is ook belangrijk dat onze studenten als professional in een gezonde werkomgeving aan de slag gaan. Dit zijn geen unieke inzichten. Ook in het buitenland wordt het belang van professionele samenwerking onderkend. Samen komen is een begin, samen blijven is vooruitgang, samenwerken is een succes. ❖

OVER DE AUTEURS

Herman van Alphen is docent aan de Academie voor Sociale Studies aan Avans Hogeschool en lid van de kenniskring bij het lectoraat Veiligheid in Afhankelijkheidsrelaties bij Avans Hogeschool. **Bert Bambach** is docent aan de Academie van Recht en Bestuur aan Avans Hogeschool en lid van de genoemde kenniskring. **Janine Janssen** is lector Veiligheid in Afhankelijkheidsrelaties bij Avans Hogeschool. **Jaap van Vliet** is redacteur van *Sozio* en lid van de genoemde kenniskring.

Het inzetten van ervaringsdeskundigheid in de ggz en sociaal werk is van groot belang en dat wordt inmiddels erkend. Er zijn speciale opleidingen, en ervaringsdeskundige professionals vinden steeds vaker een werkplek. Nu is het tijd dat de 'gewone' professionals hun ervaringen met huiselijk geweld gaan delen, vindt ervaringsdeskundige *Bea Jongsma*.

Delen kan bevrijdend werken en begrip kweken

Wat is jouw eigen ervaring, professional?

De hele dag praat je met en over mensen die geweld hebben ondergaan, gepleegd of erbij betrokken zijn. Je adviseert, je biedt hulp en je overlegt. Maar heb je er zelf ook ervaring mee? En wat weten je collega's over jou, wat weet jij over je collega's als het gaat om ervaring met geweld?

Toen ik bij het Steunpunt Huiselijk Geweld werkte, vertelde een collega mij in vertrouwen dat ze gestalkt werd door haar ex. Het hield haar helemaal in de greep. Ze vroeg mij advies, en tegelijkertijd vroeg ze me het niet aan collega's te vertellen. Ze zei bang te zijn ontslagen te worden, met als argument dat ze in haar privéleven blijkbaar niet kon omgaan met huiselijk geweld. Ze dacht daardoor als ongeschikt te worden gezien.

Mijn eigen jeugdervaring met huiselijk geweld heb ik

in die jaren als geheim bij me gedragen, om dezelfde reden als mijn collega: stel je voor dat je als ongeschikt wordt gezien!

Weet wie je bent

Jij bent zelf het instrument waarmee je werkt. Als hulpverlener heb je geen hamer of schop (al zou je die best wel eens willen gebruiken!). Het is dus belangrijk dat je weet wie je bent. Alleen dan kun je jezelf zo optimaal mogelijk inzetten. Naast alle kennis die je hebt, heb je je eigen ervaringen. Het is in ons land helaas nog niet zo gebruikelijk om als teamleden met elkaar te delen wat je eigen ervaringen zijn met het thema waarmee je werkt. Wel is het steeds meer gebruikelijk om een ervaringsdeskundige in je team te hebben. Maar laat deze persoon

niet alleen staan! Bespreek als collega's welke ervaringen je eventueel zelf hebt met huiselijk geweld en je wordt een sterker team. Je kunt elkaar dan steunen op momenten dat iemand zijn eigen blinde vlek niet ziet of geraakt wordt door een situatie.

Ook het inzetten van eigen ervaring in contact met de cliënt kan helpend zijn. Mensen schamen zich vaak voor het feit dat ze betrokken zijn bij huiselijk geweld. Als professional vertelde ik soms tegen zo'n cliënt dat ik me zelf er vroeger voor schaamde dat er bij ons thuis werd geslagen en dat ik er destijds nooit over praatte. Ik zei erbij hoe moedig ik het vond dat in het geval van de cliënt wél iemand de politie had gebeld en er dus wél mee naar buiten treedt. Of als er een man voor me zat die zich kapot schaamde dat hij zijn vrouw had geslagen, dan vertelde ik dat ik achteraf zie hoe machteloos mijn vader is geweest, ook al

was hij degene die sloeg. Daar legde ik dan de nadruk op tegen de man die tegenover me zat. Ervaring delen helpt om echt contact te maken – en dat is de basis van hulpverlening.

Of en wanneer je wel of juist niet je eigen ervaring inzet, is per situatie en persoon verschillend. Het is belangrijk om als collega's intervisie te hebben, waarin ieders ervaring (en de eventuele expertise van de ervaringsdeskundige) aan bod kan komen, zowel je eigen ervaring als het inzetten daarvan in het contact met de cliënt. Door te praten over je ervaring, erover te reflecteren en te leren hoe processen werken, kun je daar je deskundigheid van maken en kun je het makkelijker toepassen in je werk. En gelukkig zijn er ook altijd collega's die geen ervaring hebben met huiselijk geweld – want dat is en blijft natuurlijk het ideaal.

*'Mijn eigen jeugd-
ervaring met
huiselijk geweld
heb ik in die jaren
als geheim bij me
gedragen.'*

Geaccrediteerd

Congressen voor overheid, zorg en welzijn

Jaarcongres LVB Kennisparade
 15 januari '19 Amersfoort
 De door u als best beoordeelde sprekers van onze LVB studiedagen komen nogmaals hun workshop geven.

2e Landelijke studiedag LVB & Psychiatrie
 29 januari '19 Utrecht
 Tijdens deze studiedag hoort u hoe beide sectoren elkaar kunnen versterken en hoe de samenwerking verbeterd kan worden.

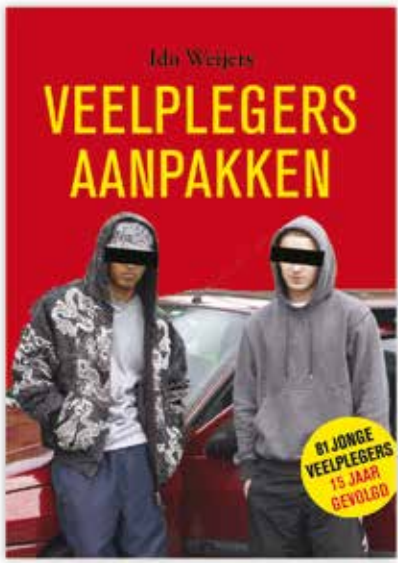
071 - 514 82 03
 info@leidscongresbureau.nl
 www.leidscongresbureau.nl

in f t

Leids Congres Bureau

SWP www.swpbook.com

VERWACHT DECEMBER 2018

ISBN 9789088508592 | € 32,50
 MEER INFORMATIE EN BESTELLEN VIA WWW.SWPBOOK.COM/2113

Uitgeverij SWP
 Tel. 020 - 330 72 00 | contact@mailswp.com | www.swpbook.com

SWP www.swpbook.com

"Ik had het goed voor elkaar. Ineens had ik niks meer. Dat doet wat met je als moeder!"

Geld en geweld

Armoede en schulden in afhankelijkheidsrelaties
 Ferdi Bekken

fier!

ISBN 9789088508653 | 152 PAGINA'S | € 24,50
 MEER INFORMATIE EN BESTELLEN VIA WWW.SWPBOOK.COM/2120

NIEUW

Geld en geweld schetst een uniek beeld van cliënten in de geweldshulpverlening en hun (complexe) financiële problemen. Aan de hand van praktijkvoorbeelden wordt inzicht gegeven in de wisselwerking tussen geld en geweld. Ook worden praktische handvatten beschreven die professionals kunnen gebruiken voor het signaleren, bespreekbaar maken, motiveren en ondersteunen van deze gezinnen en (jong)volwassenen. Het richt zich op professionals in gewelds- of schuldhulpverlening, sociale wijkteams, specialistische ggz, beleidsmedewerkers, bewindvoerders en schuldeisers.

Uitgaven van Uitgeverij SWP zijn verkrijgbaar in de (online) boekhandel
 Tel. 020 - 330 72 00 | contact@mailswp.com | www.swpbook.com | [twitter @SWP01](https://twitter.com/SWP01)

► Mooie werkvorm

Als ik les geef over huiselijk geweld op een hbo of een mbo, dan begin ik met een werkvorm getiteld 'Mini Over de Streep'. Het werkt als volgt. Iedereen gaat op een rij staan en vervolgens lees ik een aantal stellingen voor. Bijvoorbeeld: 'Elke week sterft in Nederland een kind aan kindermishandeling.' Of: 'Ik ben wel eens geslagen of ik heb mijn kind wel eens geslagen of ik ben vaak zonder eten naar school gegaan.' Het mooie van deze werkvorm is dat hij binnen elke organisatie mogelijkheden biedt om met elkaar in gesprek te raken over huiselijk geweld. Door letterlijk en figuurlijk over de streep te gaan, komt er ruimte tussen collega's. Het delen van eigen ervaringen kan bevrijdend werken voor jezelf, maar kweekt vaak ook begrip bij collega's. Het blijkt altijd dat ervaringen met huiselijk geweld bij meer mensen spelen dan de meeste mensen denken.

In een van mijn eerdere functies werkte het zo dat de politie meldingen aanleverde van huiselijk geweld. Mijn collega's en ik belden dan alle betrokkenen op om hulp aan te bieden. Zo kreeg ik een keer een melding binnen van een ernstig incident tussen een zus en een broer van 18 en 19 jaar. Mijn eerste gedachte was: 'Moet daar eigenlijk wel de politie bij komen? En waarom moet ik hier hulp aanbieden?' Voor mij was dit een situatie die bij ons thuis vroeger heel gewoon was. Dat een volwassene een kind slaat vond ik erg, maar broer en zus vond ik normaal. Ik betrapte mezelf op deze gedachte en deelde die met een collega. Zij nam vervolgens de melding van mij over. Ik schrok van mijn eigen gedachten hierover. Het had

zeer betrokken is en de urgentie kan overbrengen. Als ik zelf had gebeld, zou mijn eigen ervaring het hulp bieden in de weg hebben gestaan.

Als een hulpverlener eigen geweldservaringen niet heeft verwerkt, kan het veel energie kosten om de gevoelens die huiselijk geweld oproept te onderdrukken. Dit onderdrukken kan bewust, maar ook onbewust gebeuren en kan leiden tot emotionele uitputting en ziekte.

Umah-Hai

De afgelopen tweeënhalve jaar heb ik gewerkt bij Umah-hai, een kleine ggz-instelling in Utrecht en Driebergen. Veel mensen die een ontwricht leven hebben door verslaving en/of psychiatrische problematiek, hebben in hun jeugd te maken gehad met onveiligheid. Als collega's hebben we elkaar tijdens verschillende bijeenkomsten verteld over onze eigen ontwrichtende levenservaringen. Ook hebben we een 'Over de streep' gedaan met collega's en deelnemers (zo noemen we onze cliënten). Door te delen met onze doelgroep, laten we iets zien van onszelf wat we omgekeerd ook van onze deelnemers zien. Dit is het inzetten van ervaring of ervaringsdeskundigheid. Nieuwe sollicitanten worden uitgebreid bevraagd op ervaring met verslaving of psychiatrie. Bij Umah-Hai is dit een pré.

Wat een verschil met mijn periode bij het Steunpunt Huiselijk Geweld, waar ik vanaf 2004 een aantal jaren werkte. Toen was het ongebruikelijk om iets over je eigen ervaring te vertellen. Als ik een sollicitant vroeg

Ervaring delen helpt om echt contact te maken –

en dat is de basis van hulpverlening

kunnen gebeuren dat die gedachten een rol waren gaan spelen als ik zelf deze broer en zus had gebeld. Slachtoffers en plegers zijn niet zo snel geneigd via de telefoon iets te vertellen of hulp aan te nemen. Dan moet je als hulpverlener een houding aannemen die

naar het thema huiselijk geweld en de eventuele persoonlijk connectie daarmee, kapte mijn leidinggevendheid af. Het was een impertinente vraag. Inmiddels heeft ook daar ervaringsdeskundigheid de aandacht. Als alle teamleden die werken in de ggz, verslavingszorg en sociale sector, met elkaar delen wat ze hebben meegemaakt aan levenservaringen, dan geeft dit een extra dimensie: het kennen van elkaars kwetsbaarheden maakt sterker, en gezien worden in je kwetsbaarheid geeft kracht. Als je de hele dag werkt met cliënten die te maken hebben (gehad) met huiselijk geweld, dan kan het enorm opluchten als je hier gewoon over mag praten. ❖

OVER DE AUTEUR

Bea Jongsma is trainer/coach bij Howie the Harp Amsterdam (opleiding tot ervaringsdeskundige in psychiatrie, verslavingszorg of sociaal werk). Daarvoor was ze hulpverlener op verschillende gebieden: ggz, huiselijk geweld, multi-probleemgezinnen, minderjarige asielzoekers en kinderscherming.

Ik heb een geheim

'Chat met Fier' biedt kinderen, jongeren en volwassenen de mogelijkheid om anoniem te praten met professionele hulpverleners. Voor mannelijke slachtoffers van seksueel geweld is het niet zelden de eerste keer dat ze delen wat ze hebben meegemaakt. 'Er wordt tegen ze gezegd dat wat de pleger doet echt niet mag en dat het moet stoppen.' *Ferdi Bekken en Gerda de Groot*

(Davy, 12 jaar, meldt zich online)
Hallo. Ik lig wakker en ik kan niet slapen.
Goed dat je op de chat komt. Waarom kom je chatten?
Ik heb vaak nachtmerries.
Wat vervelend! Wil je vertellen waar de nachtmerries over gaan?
Ja, wel een beetje. Ze zijn steeds net wat anders. Het lukt me niet denk ik.
Wat maakt dat je dit niet kunt?
Het is geheim. Ik had beloofd dat ik dit nooit zou vertellen.
Vaak helpt het om hier juist over te praten. Dan is het uit je hoofd. Soms zien we dat nachtmerries te maken hebben met vervelende dingen die iemand meemaakt. Herken je dit?
Is het dan niet erg als ik de belofte breek?
Alles blijft hier op de chat want het is anoniem!
Papa doet dingen bij mij die niet mogen denk ik.

root taboe

Is dit een uniek gesprek? Nee. Mensen zoals Davy melden zich geregeld om te chatten met Fier, een expertise- en behandelcentrum voor slachtoffers van geweld in afhankelijkheidsrelaties (met als expertisegebieden huiselijk geweld, kindermishandeling, eengerelateerd geweld, mensenhandel, loverboyproblematiek en (vroegkindelijke) traumatisering). 'Chat met Fier' biedt kinderen, jongeren en volwassenen die iets naars hebben meegemaakt of psychische problemen hebben, de mogelijkheid om anoniem te praten met professionele hulpverleners. Voor deze mensen is de hulpverlening vaak nog een te hoge drempel; ze zijn er nog niet klaar voor om dit in levenden lijve met anderen te bespreken. Op de onderwerpen waarover mensen willen chatten, rust vaak een groot taboe. Vanwege schaamte, schuldgevoelens en angst houden veel slachtoffers hun problemen liever geheim. Het belangrijkste verschil met andere online diensten is de mogelijkheid om 's nachts te chatten (zie kader) én

OVER DE AUTEURS

Gerda de Groot is projectleider 'Chat met Fier'; **Ferdi Bekken** is onderzoeker bij Fier.

foto: bigstockphoto.com

om anoniem behandeling te volgen bij een gz-psychooloog.

'Chat met Fier' bestaat sinds 2009. Sinds de chat in 2012 ook 's avonds en 's nachts werd opengesteld, steeg het aantal chatters jaarlijks met vijftien procent tot meer dan 14.000 chats per jaar. Die groei zet zich nog steeds door. De piek in bezoekersaantallen is tussen 23.00 en 00.00 uur. Daarnaast wordt er veel gebruik gemaakt van de mogelijkheid om 's nachts te chatten: ongeveer twaalf procent van de gesprekken vindt plaats tussen 03.00 uur en 06.00 uur 's nachts. Johannes Dijkstra, teamleider van 'Chat met Fier', zegt: 'Het is geen toeval dat er 's nachts zoveel chatters zijn. Wanneer de wereld om hen heen tot stilstand komt, gaan veel mensen hulp zoeken op internet, bijvoorbeeld als ze geen afleiding van school of werk hebben of als ze niet kunnen slapen door het piekeren. Op die manier komen ze bij onze chat uit. Het is belangrijk dat mensen direct hun verhaal kwijt kunnen.'

Mensen willen chatten voor een luisterend oor, willen hun verhaal doen, zoeken een steuntje in de rug, wil-

len vragen hoe ze iets moeten aanpakken of ze zoeken hulp bij het ontsnappen uit hun schrijnende situatie, bijvoorbeeld als ze worden uitgebuit of misbruikt. Tijdens de chat worden mensen te woord gestaan door hbo-opgeleide professionals. Bij complexe gevallen worden er ook ggz-specialisten bij betrokken. Het doel is dat de chatter uit de situatie van misbruik, uitbuiting of geweld komt. Chatters worden gemotiveerd om hulp te zoeken of er wordt psycho-educatie verleend.

Jongens en mannen

Een doelgroep die zich geregeld meldt, zijn slachtoffers van seksueel geweld (bijvoorbeeld seksuele uitbuiting of seksueel misbruik). Met name jongens en mannen blijven vaak buiten beeld. Dat deze groep regelmatig blijkt te willen chatten, biedt de kans om zicht te krijgen op hun situatie en waar zij tegenaan lopen qua hulpverlening.

In de periode januari tot en met april 2018 meldden zich 28 mannelijke slachtoffers van seksueel geweld ➡

➤ voor een chatgesprek. Het merendeel van de slachtoffers was nog niet bekend bij instanties. Hun leeftijden liepen uiteen van 12 tot 40 jaar. Het ging om zowel slachtoffers van recent seksueel geweld als slachtoffers van seksueel geweld dat (tientallen) jaren geleden had plaatsgevonden. Bij zeven chats was er sprake van seksueel geweld in het verleden (van twee tot tientallen jaren terug). Bij de overige 21 chats had het seksueel geweld recent plaatsgevonden, of was het seksuele geweld nog gaande. In elf gevallen van seksueel misbruik was de pleger afkomstig uit familiale

dat mannen geen slachtoffer worden van geweld, en al helemaal niet van seksueel geweld. Dat kan onrechtvaardig voelen voor slachtoffers. Voor veel mannen is het ook verwarrend dat er vaak een lichamelijke reactie plaatsvindt tijdens het misbruik, zeker als dit op jonge leeftijd is gebeurd. Mensen gaan twijfelen als ze een vorm van seksuele opwinding voelden tijdens het geweld: 'Vond ik het fijn?' Verder is er soms sprake van dreiging door de pleger van het seksuele geweld. Slachtoffers geven aan dat er represailles volgen als zij het geweld bekendmaken. Kinderen

'Seksueel misbruik laat diepe sporen na. Slachtoffers vinden het moeilijk om hun gedachten onder woorden te brengen'

kring. Daarnaast werden twee slachtoffers seksueel uitgebuit en waren twee chats werkzaam in de seksindustrie.

Diepe sporen

'Seksueel misbruik laat diepe sporen na,' zegt Johannes Dijkstra. 'Slachtoffers vinden het moeilijk om hun gedachten onder woorden te brengen. Ze lopen er al vaak langere tijd mee rond en hebben er nog nooit over gepraat. Daarvan ondervinden zij nu psychische klachten. Tijdens de chat vertellen ze er voor het eerst over. Door schaamte hebben zij dit verborgen gehouden.'

Uit de chats wordt duidelijk waarom het misbruik vaak verborgen blijft. Vaak vinden slachtoffers het moeilijk om zichzelf als slachtoffer te zien en houden ze zichzelf verantwoordelijk voor het misbruik. Ze vinden zichzelf bijvoorbeeld naïef dat ze de verkeerde mensen hebben vertrouwd. Daarnaast vinden ze zichzelf zwak omdat ze zich niet konden verweren tegen het geweld. Mensen hebben (vaak onbewust) het idee

moeten soms beloven dat ze het geheim houden. Tot slot bevindt de pleger zich vaak in familiale kring. Ook dit maakt het lastig om met het geweld naar buiten te treden.

Vaak radeloos

Via de chat worden mensen gemotiveerd om hulp in te schakelen voor het seksuele geweld dat zij hebben meegemaakt of op dat moment ondergaan. In eerste instantie is dat voor veel mensen nog een stap te ver. Ze willen niet dat anderen het weten, vragen zich af waar ze terecht kunnen, weten niet precies hoe de hulp in elkaar steekt (wat er dan gaat gebeuren) of proberen het zelf op een andere manier op te lossen. Maar ze zijn vaak radeloos. Zodra ze bijvoorbeeld meer zicht hebben op de hulpverlening, staan ze meer open voor hulp. Ze gaan beseffen dat ze hulp nodig hebben voor het geweld dat anderen hun hebben aangedaan en dat ze het (vaak) niet zelf kunnen oplossen. Daar gaat soms een tijd overheen. Ook zijn sommige chats al bekend bij de hulpverlening. Ze

lopen bijvoorbeeld al bij een psycholoog, maar vinden het moeilijk om het seksuele geweld bespreekbaar te maken. Tijdens de chat kunnen zij de afspraak voorbereiden of op een rijtje krijgen wat ze willen vertellen.

Johannes Dijkstra: 'Als slachtoffers komen chatten, worden zij door de hulpverleners bekrachtigd: hulpverleners vertellen dat het goed en moedig is dat het slachtoffer het verhaal vertelt. De hulpverleners voeren verschillende interventies uit. Ze verzorgen bijvoorbeeld psycho-educatie. Ze vertellen dat gevoelens als schaamte en schuldgevoelens heel normaal zijn. Ook kan het erg helpen om uit te leggen dat een lichamelijke reactie op het seksuele geweld niet per se hoeft te betekenen dat ze van het seksuele contact hebben genoten. Daarnaast zijn de hulpverleners getraind in het uitvoeren van stabiliserende interventies. Ze kunnen slachtoffers helpen om zichzelf in veiligheid te brengen, ze kunnen hen kalmeren en de chatter helpen om om te gaan met angst en herbelevingen. Door zulke interventies worden slachtoffers van seksueel geweld gemotiveerd om hulp te zoeken. Er wordt tegen ze gezegd dat wat de pleger doet echt niet mag en dat het moet stoppen.'

Jaap

Zo ging het ook bij Jaap (zie kaderteksten). Jaap was depressief geweest en had problemen met alcohol. Hij kreeg problemen op zijn werk en kwam daardoor terecht bij de psycholoog. Daar sprak hij echter nooit over het seksuele geweld. Hij kon er niet over praten; de drempel was nog te hoog. Als hem tijdens het eerste chatgesprek gevraagd wordt of hij nu naar een psycholoog durft te stappen, zegt hij: 'Na dit gesprek wel, denk ik. Ik heb het voor het eerst verteld nu. Ergens ben ik wel trots op mezelf. Het lukt op dat ik mag erkennen dat ik niet gekozen heb. Ik voelde me altijd alsof ik erom vroeg. Tegen jou vertellen scheelt al veel!'

Anoniem in gesprek

Het is van groot belang dat slachtoffers van seksueel geweld de mogelijkheid wordt geboden om anoniem

Jaap (31) meldt zich online.

Hallo! Wat brengt jou op de chat vanavond?

Ik heb de laatste tijd flashbacks van toen ik jong was. Ik ben toen seksueel misbruikt en dat heb ik nog nooit iemand verteld. Ik durf er met niemand over te praten. Ik weet dat ik al wat ouder ben, maar ik moet het even kwijt. Ik vind dit al een hele stap. *zweet*. Dank voor het aanhoren. Ik wilde dit gewoon even delen. Het is al heel wat dat ik dit even kan typen. Dank je.

Goed dat je het komt delen! Wil je er wat meer over vertellen?

Ja, het gebeurde toen ik 15 jaar was. Door mijn buurman. Ik bevroor.

Heb je dit verhaal eerder met iemand gedeeld?

Nee, nog nooit. Schaamte. Was van voor de tijd van internet. Denk dat ik het gewoon ben gaan vergeten en nu komt alles weer boven.

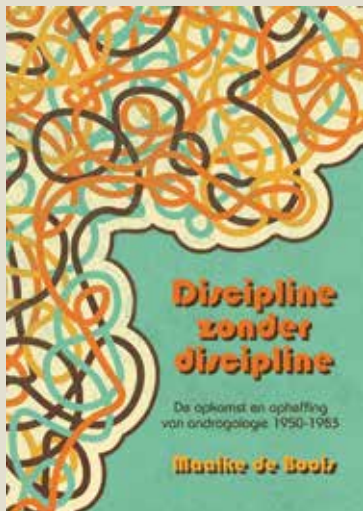
Met Jaap gaat het inmiddels een stuk beter. Hij is regelmatig teruggekomen op de chat. Hij neemt de hulpverleners op de chat in vertrouwen en vertelt over zijn verleden en hoe hij zich daarbij voelt. Inmiddels heeft hij ook al een intake gehad bij een psycholoog om te praten over zijn verleden van seksueel misbruik. Hij meldt zich voor een chatgesprek om de gesprekken met de psycholoog voor te bereiden, want onder vier ogen met iemand praten over het misbruik blijft lastig.

in gesprek te gaan met professionele hulpverleners. 'Chat met Fier' maakt dit mogelijk: zo komt een grote groep slachtoffers in beeld die voor de hulpverlening vaak onzichtbaar blijven. De chat vervult daarmee een belangrijke signaleringsfunctie, maar biedt ook een veilige plaats om anonieme maar persoonlijke hulpverlening te ontvangen. Sinds juli heeft 'Chat met Fier' ook een speciale chat geopend voor jongens en mannen. 'Hiermee hopen wij nog een grotere groep slachtoffers te bereiken,' zegt Johannes Dijkstra. ❖

RECENSIE

DISCIPLINE ZONDER DISCIPLINE.

DE OPKOMST EN OPHEFFING VAN ANDRAGOLOGIE 1950-1983.

Maaike de Boois

Uitgave in eigen beheer, te bestellen

via: www.maaikedeboois.nl 2018

ISBN: 9789493014145

362 pagina's / € 25,-

Op 12 september promoveerde Maaike de Boois op dit uitgebreide historische onderzoek naar de opkomst en het opheffen van de andragologie als wetenschappelijke discipline. Het onderzoek had al de nodige aandacht gekregen, onder meer via een interview in *NRC Handelsblad* op 9 mei van dit jaar. Daarin zegt De Boois dat de definitie van 'andragologie' nooit is komen vast te staan. Haar hoofdstuk over de definitie en alle bijbehorende vertakkingen herschreef ze acht keer. 'Sommigen noemen het verandkunde, anderen vinden dat een vies woord. Het is niet te doen! Wat je ook opschrijft, het klopt nooit helemaal.' En dat is waarschijnlijk meteen een reden waarom het niet gelukt is om de andragologie als wetenschappelijke onderbouwing van wat destijds 'welzijnswerk' werd genoemd een stevige basis te geven, aan de hand van wetenschappelijke kennis over de processen die een rol spelen bij vorming van en hulpverlening aan volwassenen en over de begeleiding die daarbij paste.

De studie andragologie, sinds 1970 te volgen aan de universiteiten van Amsterdam en Groningen, was ondanks haar grote populariteit een kort leven beschoren. Al in 1983 hief minister Deetman andragologie als zelfstandige wetenschap op. 'Dat was, van buitenaf gezien althans, allerm minst vanzelfsprekend. Algemene vorming van volwassenen en hulpverlening

aan mensen die in de problemen zitten, vormen nog altijd een groot professioneel en maatschappelijk terrein. Daar kwam bij dat de studie een grote toeloop van studenten kende. Vanwaar dan de opheffing?' Op deze vraag probeert De Boois een antwoord te geven. Het opheffen had voor veel afgestudeerden grote gevolgen. Velen verloren hun baan, bijvoorbeeld degenen die op de universiteiten werkten. Bovendien verloor het begrip 'andragologie' zijn waarde en afgestudeerden gingen voortaan door het leven als 'sociaal wetenschapper', coach of interimmanager. Toch proberen enkelen het vak weer in het curriculum van de universiteit te krijgen, omdat er nog steeds behoefte aan zou bestaan. Is dat haalbaar? Of wordt de ambitie van de andragologie (om de wetenschappelijke onderbouwing te zijn van het sociale domein) inmiddels ingevuld door de ontwikkeling van lectoraten aan hogescholen (waar praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek plaatsvindt)? Of moet de wetenschappelijke onderbouwing juist leiden tot een verdieping van wetenschappelijke inzichten op universitair niveau?

Het boek van De Boois, dat zeer leesbaar is en prachtig is uitgegeven, geeft de nodige stof tot nadenken en discussie over deze vragen.

Jaap van Vliet

Redactiefeld SoziO

CONTACT MAKEN IN DE WERELD VAN DRANG EN DWANG. HANDBOEK VOOR SOCIALE PROFESSIONALS.

Net als in het hiervoor besproken onderzoek van Menger gaat het in dit handboek over contact maken met cliënten in een gedwongen kader, maar nu beschreven door docenten van de Hogeschool Arnhem Nijmegen (HAN). Het betreft hier onvrijwillige of ongemotiveerde cliënten. Het boek beschrijft de dagelijkse praktijk vanuit het perspectief van de sociaal werker: oplossingsgericht, dicht bij de cliënt en diens netwerk, met als doel het bevorderen van eigen

kracht en zelfredzaamheid. De taak om te zorgen voor werkelijk contact met de cliënt staat hierbij centraal. Diverse gereedschappen die kunnen worden ingezet bij dwang en drang komen aan bod.

Een belangrijk hoofdstuk gaat over de ontwikkeling van een werkrelatie. In dit boek wordt daarbij grotendeels uitgegaan van de methodiek van de motiverende gespreksvoering, medio jaren zeventig ontstaan in de verslavingszorg in

DE WERKALLIANTIE IN HET GEDWONGEN KADER. ONDERZOCHT BIJ HET RECLASSERINGSTOEZICHT.

Anneke Menger
Uitgave: Eburon 2018
ISBN: 978-94-6301-194-5
329 pagina's / te downloaden via
<https://husite.nl/werkalliantie/2018/09/07/proefschrift-de-werkalliantie-in-het-gedwongen-kader/>
Eind 2018 wordt een 'publieksversie' van het onderzoek verwacht.

Anneke Menger, docent aan de Hogeschool Utrecht en tot voor kort lector aan het lectoraat 'Werken in een Justitieel Kader', deed promotieonderzoek naar de belangrijkste succesfactoren in de samenwerking tussen cliënten en reclasseringswerkers. Menger: 'Een jaar of tien geleden kwam internationaal het onderzoek hiernaar enigszins op gang. Het bleek namelijk dat cliënten weliswaar minder recideerden sinds de reclassering werkte met de onderbouwde methoden, maar het aantal voortijdige uitvallers uit toezicht daalde niet.'

Op 4 september jl. promoveerde Menger op haar onderzoek naar de werkaliantie. De studie gaat over de vraag wat 'gedwongen kader' betekent voor de samenwerking tussen cliënten en reclasseringswerkers, ofwel de 'werkaliantie'. Bij hulp en begeleiding in het vrijwillig kader is er doorgaans overeenstemming over de kenmerken en het belang van een goede kwaliteit van de werkaliantie voor het bereiken van gezamenlijke doelen. Bij bemoeienis in het gedwongen kader (denk aan reclasseringstoezicht, psychotherapie in tbs-klinieken en JIJ's en in de jeugdbescherming) ligt die overeenstemming

minder voor de hand. Wat zijn de kenmerken van de werkaliantie in gedwongen kader en wat betekenen ze voor het reclasseringscontact? Vertrouwen en binding maken het makkelijker om met de cliënt te praten over de doelen en taken van toezicht en over het gedwongen kader. Duidelijke communicatie over het gedwongen kader en de controlerende rol van de reclassering kan zelfs verhelderend werken, mits de cliënt zijn reclasseringswerker voldoende vertrouwt en zich voldoende gerespecteerd en ondersteund voelt. Waar de reclasseringswerker zich eenzijdig richt op kaders en verplichtingen zonder voldoende werk te maken van binding en vertrouwen, kan stroefheid ontstaan in de vorm van verzet van de cliënt en regie- of energieverlies door de reclasseringswerker. En pas de nadruk leggen op kaders en verplichtingen als er al stroefheid en energieverlies is ontstaan, kan de effectiviteit verder ondermijnen. 'Tijdige, neutrale communicatie over het gedwongen kader, ingebed in investeringen in vertrouwen en binding, lijkt de aangewezen manier om de samenwerking open te houden,' concludeert Anneke Menger.

SIGNALEMENT

Amerika. Het is interessant dat in dit hoofdstuk de door Menger onderzochte werkaliantie niet aan bod komt, noch dat over dit concept de discussie wordt aangegaan. Wat is nu de meerwaarde van dit, overigens handzame en toegankelijke boek, boven het veel gebruikte methodieboek *Werken in gedwongen kader*, geschreven door auteurs van met name de Hogeschool Utrecht, dat door SWP wordt uitgegeven en waarvan dit jaar de vierde druk verscheen? Ik ben, als medeauteur van laatstgenoemd boek, niet de juiste persoon om dit te beoordelen. Maar het is opmerkelijk dat vanuit twee hogescholen voor een verschillende benadering wordt gekozen. Mooie aanleiding voor een meer inhoudelijke discussie.

**Thomas Noordink,
Niek Maassen en
Jeroen Otten**
Uitgave: Uitgeverij
Coutinho 2018
ISBN: 9789046906071
183 pagina's / € 22,50

De overheid wil dat mensen met een beperking meedoen in de samenleving. Toch kiezen verschillende voetballers met een verstandelijke beperking en hun ouders bewust voor een voetbalclub die alleen toegankelijk is voor leden met een beperking. Hapert de sociale inclusie op het voetbalveld? *Peter de Groot*

Kleinschalig onderzoek in het noorden

Sociale inclusie op het voetbalveld, lukt dat?

'Ik stond vaak reserve.'
'Ik vond er niks aan, ik kreeg haast nooit de bal. Dat moest wel van de elftal leider, maar ze deden het niet.'
'Ze zijn aardig hoor, maar ik vond het toch niet zo gezellig als bij ons in het G-team.'

Deze uitspraken zijn afkomstig van voetballers met een lichte verstandelijke beperking die een tijdje in een regulier elftal voetbalden bij een reguliere voetbalclub. De uitlatingen illustreren dat het oorspronkelijke streven om valide sporters samen met voetballers met een verstandelijke beperking in één team te laten spelen niet eenvoudig is uit te voeren. Deze voetballers hebben zich na minder prettige ervaringen met het reguliere voetbal aangesloten bij het zogeheten G-voetbal, in 1984 opgezet door de KNVB (Koninklijke Nederlandse Voetbalsbond).

Normaal wat normaal kan

De doelstelling van de KNVB is dat mensen met (verstandelijke) beperkingen kunnen voetballen in een eigen G-team binnen bestaande verenigingskaders, onder de slogan 'Normaal wat normaal kan, speciaal wat speciaal moet' (www.knvb.nl/doe-mee/speler/g-voetbal). De KNVB ondersteunt hiermee

het streven van de overheid naar een inclusieve samenleving: mensen met een beperking mogen niet uitgesloten worden, ook niet in de sport. Het ministerie van VWS spreekt zich hier nadrukkelijk over uit: 'Nu is het beleid om mensen met een beperking te stimuleren om te sporten of te bewegen vaak gericht op scholen of revalidatiecentra. Daar moet verandering in komen. Het sportaanbod voor mensen met een beperking moet dichtbij huis beschikbaar zijn, in de eigen buurt, zoveel mogelijk bij bestaande sportverenigingen' (Nieuwsbrief VWS, 23 april 2015).

Ook verschillende voetbalclubs spreken zich expliciet uit: 'Dat een reguliere vereniging G-voetbal aanbiedt, is erg belangrijk voor de integratie van mensen met een beperking' (www.svcolmschate.nl). G-voetballers kunnen zich ook aansluiten bij een speciale vereniging voor sporters met een verstandelijke beperking. Deze clubs leggen vaak de nadruk op het belang van een eigen, op de spelers afgestemde omgeving: 'Only Friends wil op een toonaangevende manier kinderen en jongeren met een beperking uit Amsterdam en omstreken de mogelijkheid bieden om georganiseerd te sporten in een eigen, veilige en vertrouwde omgeving.' (www.onlyfriends.nl).

G-voetbal op de velden van voetbalclub HS'88 in Hoogezand.

Niet klakkeloos het spoor volgen

In de stad Groningen is jarenlang een G-team onderdeel geweest van een grote reguliere voetbalvereniging, Oranje Nassau. Een kleine tien jaar geleden is dit G-team echter opgeheven, mede door een gebrek aan animo. De neergang van dit G-team liep vrijwel parallel met het ontstaan en de enorme groei van een specifieke voetbalclub voor mensen met een beperking in dezelfde stad, Kids United. Gezien het overheidsbeleid is het interessant om te zien dat in de praktijk van alledag direct betrokkenen niet klakkeloos het door de overheid gewenste spoor (deelname aan een reguliere club) volgen, maar een eigen route (deelname aan een specifieke club) kiezen. Op grond van welke overwegingen maken mensen hun keuze voor een club? Hoe verloopt het proces van sociale inclusie binnen de verschillende voetbalmogelijkheden? Aan welke voorwaarden moet worden voldaan om de sociale inclusie op het voetbalveld zo succesvol mogelijk te laten verlopen?

Tijdens een kleinschalig onderzoek heb ik gesproken met direct betrokkenen bij twee reguliere voetbalclubs met een G-afdeling en bij twee speciale sportclubs voor mensen met een beperking. Het gaat om de reguliere voetbalverenigingen HS'88 in Hoogezand en UFC Noordpool in Uithuizen. De speciale sportclubs betreffen Kids United in Groningen en FC MEO in

Meppel. Van alle clubs interviewde ik twee spelers, twee ouders, een bestuurslid en een trainer/coach. De gesprekken gaven een mooie inkijk in de wereld van het G-voetbal. Een selectie van kenmerkende en/of opmerkelijke antwoorden:

'Bij deze gewone club in de eigen buurt leert onze zoon veel meer dan alleen voetballen. Hij leert sociale vaardigheden en ontmoet allerlei mensen die hij later ook tegenkomt. En hij kan zelfstandig op de fiets naar het voetbalveld.'

'We kiezen voor deze specifieke club omdat alles is toegespitst op de beperking; hier is niemand die ergens vreemd van opkijkt; dit is een veilige omgeving en hij gaat niet onder in het grotere geheel.'

'Spelers en ouders geven allen aan blij te zijn met de club waar ze lid van zijn. Respect en waardering zijn kernelementen in de beleving. En ieder noemt het belang van voetbalvrienden binnen de club.'

'Ik ken heel veel mensen bij deze club. Mijn voetbalvrienden natuurlijk, we spelen samen en we gaan naar FC Groningen kijken. En ook wel andere mensen, die kom ik in de winkel tegen of in de kerk.'

'Hij heeft de rol van verenigingslid, dat geeft hem ook identiteit; hij wordt met respect benaderd en hij hoort er echt bij; zo helpt hij ook met hamburgers bakken op het barbecuefeest.'

'De ouders, bestuurders en coaches lijken verschillend

► te denken over het welslagen van de sociale inclusie veelal op basis van persoonlijke ervaringen.’ ‘Onze club heeft een maatschappelijke functie. Iederen moet hier kunnen voetballen, dus ook mensen met een beperking. Heel belangrijk daarin is wel de beschikbaarheid van deskundige trainers en coaches. Niet zozeer op voetbaltechnisch gebied, maar vooral op het vlak van de begeleiding. Dat is een hele toer om te waarborgen. Het is verschillende verenigingen met G-voetbal niet gelukt. Ons tot nu toe gelukkig wel. Daarnaast willen we samenwerken met andere reguliere clubs uit de regio, zoals dat gebeurt in de regio Eemshoek. En de contacten met zowel de zorgorganisaties voor mensen met een beperking als met de gemeente (buurtsportcoach) willen we intensiveren.’ ‘Het zou fijn zijn als er in de samenleving meer begrip ontstaat voor mensen die anders zijn dan anderen. Daar valt nog heel wat te winnen, ook bij gewone voetbalclubs. Die houden ook op bestuurlijk niveau lang niet altijd voldoende rekening met leden die een beperking hebben.’

Ze horen erbij

De vraag of het proces van sociale inclusie op het voetbalveld hapert is niet zo eenduidig te beantwoorden. Bij een reguliere club is er geregeld contact tussen spelers en leden van de club met en zonder verstandelijke beperking. Zij ontmoeten elkaar in de kantine en op het trainingsveld wanneer zij naast elkaar trainen en soms ook de training afsluiten met

een ‘gezamenlijk partijtje’. Daarnaast doen de G-voetballers van een reguliere club dikwijls mee met diverse verenigingsactiviteiten, zoals het mixvoetbaltoernooi of de jaarlijkse barbecue. De G-voetballers van een reguliere club voelen zich thuis bij de club waar ze lid van zijn; ze worden positief benaderd en horen erbij. Dat er bij een speciale club minder ontmoetingen zijn tussen mensen met en zonder verstandelijke beperking is voor de betrokken spelers en ouders geen enkel bezwaar. Zij kiezen bewust voor de ‘veilige haven’ van de speciale sportclub, soms op grond van negatieve ervaringen bij een reguliere sportclub. Voor hen speelt niet zozeer een rol met wie je omgaat (‘Het maakt toch niet uit of die ander een verstandelijke beperking heeft of niet’) maar hoe die omgang verloopt.

Centraal in de opmerkingen van alle ouders staat het belang dat zij hechten aan de beleving van vriendschap voor hun kind. En dat het kind ervaart ergens bij te horen en geaccepteerd te worden. Dat kan zowel binnen het kader van een speciale club als binnen het kader van een reguliere club. Het is op zich mooi dat er voor de spelers (en hun ouders) twee verschillende ‘voetbalomgevingen’ zijn. Zij kunnen dan kiezen wat het beste bij hen past. Die keuze is er echter in de praktijk niet altijd. Zo is het in de stad Groningen nu niet mogelijk om als G-voetballer te spelen bij een reguliere club, omdat geen enkele vereniging een G-team heeft. Het sportbeleid van de overheid wordt niet zomaar uitgevoerd.

foto Jan Baar

Wensen en aanbevelingen

De voorzichtige conclusie lijkt gerechtvaardigd dat we meer en betere voorwaarden zullen moeten realiseren voor een juiste 'inbedding' van voetballers met een verstandelijke beperking bij een reguliere voetbalclub in de eigen regio. Uit de gesprekken die ik voerde, kwamen enkele wensen en aanbevelingen naar voren:

- Binnen een reguliere vereniging die G-voetbal aanbiedt zal voor G-voetbal een breed draagvlak aanwezig moeten zijn. Met name het bestuur van de club zal voldoende faciliteiten en mentale rugsteun moeten bieden aan de G-afdeling.
- Het is vooral belangrijk dat trainers en coaches van de G-voetballers niet alleen (een beetje) verstand van voetbal hebben, maar dat zij over pedagogische kwaliteiten beschikken om de verstandelijk beperkte voetballers te begeleiden. Voetbal vergt niet alleen fysieke en motorische vaardigheden. Het is een teamsport en het spelen in teamverband vergt ook vaardigheden op sociaal-emotioneel en communicatief gebied. Het verloop van het spel en de sfeer waarin het spel plaatsvindt worden dan ook sterk beïnvloed door de sociaal-emotionele vaardigheden van de G-voetballers. Mensen met een verstandelijke beperking hebben veelal ook op sociaal-emotioneel gebied een (grote) ontwikkelingsachterstand. De sociale omgang met elkaar, zowel in als buiten het veld, vraagt om kundige begeleiding. Met name tijdens wedstrijden kan de spanning nogal eens oplopen. Het begeleiden van

mensen met een verstandelijke beperking bij voetbal(wedstrijden) is een niet te onderschatten ambacht. Regionale zorgorganisaties voor mensen met een verstandelijke beperking kunnen hier een meer ondersteunende rol in spelen. Zij kunnen vanuit hun deskundigheid de vaak niet in de zorg geschoolde vrijwilligers bijstaan in de begeleiding.

- Een ander punt is de levensvatbaarheid van het G-voetbal in een bepaalde regio. Deze is nogal eens te wankel, omdat het G-voetbal veelal gekoppeld is aan een enkele reguliere club. In de noordelijke provincies zijn in de afgelopen jaren verschillende verenigingen gestopt met G-voetbal. De andere reguliere clubs in dezelfde regio voelen zich niet verantwoordelijk voor het G-voetbal in hun omgeving. De KNVB en de gemeenten kunnen dit verbeteren door verbindingen te leggen tussen reguliere clubs in dezelfde regio met het oog op samenwerking. Zodat mensen met een beperking in hun eigen regio kunnen meedoen, ook op het voetbalveld. ♣

OVER DE AUTEUR

Peter de Groot is orthopedagoog en lid van de Raad van Bestuur van Nieuw Woelwijck, een dorpsgemeenschap van mensen met een verstandelijke beperking in Sappemeer. Hij is sinds 1999 als trainer/coach betrokken bij het G-voetbal van voetbalclub HS'88 in Hoogezand.

Er is een alternatief voor de instelling of professional als voogd van een kind: de burgervoogd. Het idee achter burgervoogdij vindt veel weerklank, zowel bij professionals als bij beleidsverantwoordelijken. Hoog tijd dat de burgervoogd bekender wordt, zegt *Mariska van der Steege* namens de Alliantie Burgervoogdij.

Onbekend maar bemind

Een burgervoogd is iemand die blijft

Minderjarige kinderen kunnen zichzelf niet wettelijk vertegenwoordigen. Ze staan onder gezag van volwassenen. Vrijwel altijd zijn dat de eigen ouders. Soms kan dat niet, bijvoorbeeld als de eigen ouders zijn overleden. Het kan ook zijn dat de kinderrechtster na advies van de Raad voor de Kinderbescherming oordeelt dat het beter is voor het kind om het ouderlijk gezag te beëindigen. Er moet dan in het gezag worden voorzien. Dat doet de rechter door een voogd te benoemen. De rechter kan de voogdij opdragen aan een gecertificeerde instelling voor jeugdbescherming. We spreken dan over een voogd-rechtspersoon. Soms neemt een volwassene uit de omgeving van het kind de voogdij op zich. Er is dan sprake van een voogd-natuurlijk persoon; denk bijvoorbeeld aan een tante

van het kind dat de voogdij op zich neemt als beide ouders overlijden.

Sinds 2013 is het mogelijk dat pleegouders de voogdij over hun pleegkind krijgen en toch recht houden op een pleegvergoeding. Tot dat jaar verviel deze vergoeding als beide pleegouders de voogdij op zich namen. Veel pleegouders wilden om die reden de voogdij niet op zich nemen. Nu dit obstakel is verwijderd, komt in pleeggezinnen ook de wettelijke vertegenwoordiging steeds vaker terecht bij de volwassenen die het kind opvoeden: de pleegoudervoogden.

Betrokken volwassene

In Nederland groeien duizenden kinderen en jongeren niet op in een gezin, maar in een gezinshuis of een leefgroep. Soms hebben hun eigen ouders geen gezag meer over hen, maar berust het bij een gecertificeerde instelling voor jeugdbescherming. In de praktijk is een professional, veelal een sociaal werker, de voogd van het kind. Deze voogden wisselen nogal eens, en hoe goed ze hun werk ook doen, het blijft 'gezag op afstand'. Er is een alternatief: een betrokken volwassene die de voogdij op zich neemt. Met alle rechten en plichten die daarbij horen. Een 'gewoon

OVER DE AUTEUR

Mariska van der Steege is orthopedagoge en organisatieadviseur. Ze werkt als zelfstandig adviseur, veranderaar en projectleider in het sociaal domein (www.mariskavandersteege.nl) en is lid van de kerngroep van de Alliantie Burgervoogdij.

Openingsshot van een voorlichtingsfilm (te vinden op YouTube) die de Alliantie Burgervoogdij eind vorig jaar maakte.

'JUDITH'S BELANG STAAT BIJ IEDEREEN VOOROP'

Spin in het web. Degene die in goed overleg met instanties en pleegouders alle zorg rond het kind overziet, regelt en zo nodig bemiddelt, die weet wie er bij het kind betrokken zijn en ervoor zorgt dat zij meebeslissen. Dat is Sandra voor Judith.

Sandra: 'Judith is nu vijf jaar. De eerste jaren stond ze onder toezicht van een gecertificeerde instelling voor jeugdbescherming. Wij zijn de peetoom en peettante van haar, ze kwam elke anderhalve maand bij ons logeren. Dat deden we om een band met haar op te bouwen, maar ook om de pleegouders te ontlasten.

'Na twee jaar zou het gezag van moeder Linda over Judith beëindigd worden. In de meeste gevallen nemen dan de pleegouders de voogdij op zich. Maar die kozen daar niet

voor. Ik heb toen samen met mijn man aangeboden om de voogdij op me te nemen. In eerste instantie wilde de gecertificeerde instelling daar niets van weten. Ze vonden het te ingewikkeld, denk ik. Ze noemden ons niet eens in hun verslagen. De pleegouders hebben hierover aan de bel getrokken en daarna is er contact gezocht met de Raad voor de Kinderbescherming. Gelukkig kwam er een andere gezinsvoogd bij de gecertificeerde instelling, die wat meer ruimte gaf voor nieuwe denkrichtingen. Ik was heel blij met haar, zij heeft echt haar nek voor Judith en ons uitgestoken. We hebben een aantal gesprekken met haar gevoerd en ook met een raads-onderzoeker van de Raad voor de Kinderbescherming. Daarna zijn we gaan praten met alle betrokkenen: Linda, Barry (de vader van Judith), de pleegouders, de moeder van

Barry. We hebben het gehad over hun verwachtingen, hun zorgen, hun eventuele angsten. We hebben toen steeds benadrukt dat we juist iedereen erbij willen houden door samen op te trekken. De bezoekenregelingen liepen goed, iedereen wilde dat zo houden. Het belang van Judith stond voor iedereen voorop.

'De kinderrechter kende de voogdij aan mij toe. Een belangrijk argument was dat Linda en de andere betrokkenen vertrouwen hadden in mij en mijn man. Helaas is de voogdij niet aan ons allebei toegekend, omdat dit juridisch niet kan. Dan zou Judith ook bij ons moeten wonen.'

De namen van Sandra en Judith zijn gefingeerd om hun privacy te beschermen.

► mens' die blijft, hoeveel het kind ook meemaakt, waar het ook woont, wat er ook gebeurt. Zo'n volwassene heet: een burgervoogd. Zo'n burgervoogd is een 'voogd-natuurlijk persoon', maar dan van een kind dat in een leefgroep of gezinshuis woont. Het kind woont dus niet bij de voogd zelf, maar in een instelling. Je kunt op drie manieren burgervoogd worden:

- 1 Je hebt als pleegouder het gezag over je pleegkind gekregen (waardoor je pleegoudervoogd bent geworden), maar het kind kan vervolgens toch niet bij jou blijven wonen. Het gaat naar een leefgroep of gezinshuis. Je bent dan geen pleegoudervoogd meer. Het kind woont immers niet meer bij jou. Maar je behoudt de voogdij en wordt daardoor burgervoogd.
- 2 Je kunt ook burgervoogd worden van een kind dat al in zo'n instelling woont, en dus nooit bij jou gewoond heeft. Het gaat dan om kinderen die uit huis geplaatst zijn, over wie de eigen ouders geen gezag meer hebben en die niet geplaatst kunnen worden in een pleeggezin.

Bij die laatste groep belegt de kinderrechtster de voogdij op dit moment bijna standaard bij een gecertificeerde instelling voor jeugdbescherming. Het Burgerlijk Wetboek biedt kinderrechtsteren echter nadrukkelijk de mogelijkheid de voogdij te beleggen bij iemand in de omgeving van het kind, een voogd-natuurlijk persoon in de vorm van een burgervoogd. Dat kan al vanaf het begin, dus op het moment dat er in het gezag over het kind moet worden voorzien.

Het kan ook later, als de voogdij al bij een gecertificeerde instelling berust. Die instelling kan de voogdij dan overdragen aan een burgervoogd.

- 3 De derde optie voor burgervoogdij is dat pleegouders die jarenlang voor hun pleegkind hebben gezorgd de voogdij vragen als het pleegkind niet langer in het pleeggezin kan wonen, vaak omdat er iets gebeurt rond de pleegouders (ziekte, overlijden) of omdat het gedrag van het pleegkind te moeilijk wordt. Het kind komt dan alsnog in een gezinshuis of op een leefgroep terecht.

Vaak onbekend

In theorie is burgervoogdij een al langer bekende mogelijkheid binnen de jeugdbescherming. Een van de doelen van de 'Methode voogdij' (in 2010 ontwikkeld en vanaf medio 2012 geïmplementeerd bij de instellingen die deze kindbeschermingsmaatregel uitvoeren) is bijvoorbeeld om een gezagsoverdracht naar een natuurlijk persoon te realiseren. In de praktijk komt dit echter nog weinig voor. Raadsonderzoekers van de Raad voor de Kinderbescherming kennen deze optie vaak niet, merken aspirant-burgervoogden, en ze adviseren daarom vrijwel standaard aan de kinderrechtster om de voogdij bij een gecertificeerde instelling te beleggen. Ook voogden weten vaak niet wat burgervoogdij inhoudt, en komen er daardoor niet aan toe om deze mogelijkheid voor 'hun' voogdijkinderen te onderzoeken. Kennen deze professionals burgervoogdij wel, dan denken ze vaak dat er toch geen burgervoogd te vinden is, dat

TIPS VOOR SOCIAAL WERKERS

- Check wie het wettelijk gezag uitoefent over een kind. Dat kunnen beide ouders zijn, één van de ouders (meestal is dat de moeder, ook als de vader het kind erkend heeft), de pleegouders, een burgervoogd of een gecertificeerde instelling.
- Bedenk dat rond ieder kind een kring van betrokkenen staat. Ieder kind heeft volwassenen in zijn omgeving die willen dat het goed gaat met hem of haar. Die volwassenen zijn vaak bereid om heel

veel te doen voor een kind, inclusief verantwoordelijkheid nemen als voogd. We vragen het alleen veel te weinig.

- Neem een kijkje op de website www.burgervoogd.nl. Daar vind je meer informatie, filmpjes en ervaringsverhalen. Je kunt je ook aanmelden bij de Alliantie Burgervoogdij. Je steunt daarmee de ambitie dat meer voogdijkinderen een burgervoogd krijgen.

Raadsonderzoekers kennen de optie burgervoogdij vaak niet

een professionele voogd een onmisbare buffer vormt tussen de instelling waar het kind woont en de eigen ouders, of kunnen ze niet overzien wie welke kosten op zich neemt.

Dat is erg jammer, want burgervoogdij sluit goed aan bij maatschappelijke ambitie om de leefomgeving van kinderen centraal te stellen en daar zo veel mogelijk de regie en verantwoordelijk voor het opvoeden en opgroeien te laten. Relaties met mensen in de eigen omgeving zijn vaak duurzamer, en er is sprake van meer persoonlijk commitment en continuïteit. Burgervoogden kennen het kind, weten wat het leuk vindt om te doen, zijn meer gericht op het normale. Ze gaan op stap met het kind, komen op zijn verjaardag, staan langs de lijn bij voetbalwedstrijden, zitten in de zaal bij de schoolmusical. Waar professionele voogden nogal eens wisselen, blijven burgervoogden betrokken, ook als het kind volwassen wordt.

In ere hersteld

In de zomer van 2015 startten we een pilotproject om de mogelijkheden van burgervoogdij te onderzoeken: Burgervoogdij in ere hersteld?! De pilot werd gefinancierd door het stimuleringsprogramma SWING jeugdbescherming en jeugdreclassering (zie nieuwejeugdbescherming.nl). Het doel was om ervaringen op te doen met de gezagsoverdracht van een professionele voogd naar een burgervoogd: Zijn er kinderen voor wie dit een optie is? Zijn er burgervoogden te vinden? En wat komen we tegen in het proces van verkennen en voorbereiden van

de overdracht? Samen met professionals van jeugdbescherming Gelderland verkenden we de mogelijkheden voor zo'n vijftientig voogdijkinderen en voerden we gesprekken met een aantal potentiële burgervoogden. Dit zijn enkele belangrijke inzichten die deze pilot opleverde:

- Het idee achter burgervoogdij vindt veel weerklank, zowel bij professionals als bij beleidsverantwoordelijken. Iedereen ziet de voordelen van een band van een voogdijkind met een 'gewoon mens', die ook betrokken blijft als het kind 18 jaar wordt.
- Jongeren zijn zelf krachtige wervers van burgervoogden.
- In vrijwel iedere kring rond een kind is een aspirant-burgervoogd te vinden. Deze mensen schrikken vaak niet terug voor kosten, maar ze willen wel precies weten waar ze aan beginnen.
- Er is (inhoudelijke en juridische) ondersteuning van burgervoogden nodig, net als een financiële tegemoetkoming voor structurele of onverwachte kosten, ook wel 'bijzondere kosten' genoemd.

Alliantie

Burgervoogdij is dus een veelbelovend idee, dat het waard is om er nieuw leven in te blazen. Een aantal professionals die vernieuwing in de jeugdbescherming van belang vinden, startten in 2017 de Alliantie Burgervoogdij. Iedereen die burgervoogdij een warm hart toedraagt kan een meedoen en de Alliantie steunen. De Alliantie wil dat het binnen vijf jaar vanzelf spreekt om bij een gezagsbeëindiging eerst te kijken of iemand in de omgeving van het kind de voogdij op zich wil nemen. En dat binnen vijf jaar bij minstens een kwart van de huidige kinderen in gezinshuizen en leefgroepen die onder voogdij van een gecertificeerde instelling staan, de voogdij is overgedragen aan een burgervoogd.

De komende tijd gaan we meer bekendheid geven aan de mogelijkheid van burgervoogdij. Dit doen we door campagne te voeren, ambassadeurs te werven en kinderen en jongeren in gezinshuizen en leefgroepen direct te benaderen. Ook gaan we in gesprek met gemeenten en jeugdbeschermers bij gecertificeerde instellingen. De Alliantie biedt verder een platform voor burgervoogden zodat zij met elkaar in contact kunnen komen en ervaringen kunnen uitwisselen. Ook ondersteunt de Alliantie hen met de inhoudelijke en juridische expertise die we de afgelopen jaren verzameld hebben. ❀

Professionele voogden wisselen
nogal eens. Burgervoogden
blijven betrokken, ook als het
kind volwassen wordt

Wat doet (emotionele) verwaarlozing, misbruik of geweld met een jonge kinderen?

Kiekeboem!

Hulp aan het jonge kind dat opgroeit in stress en geweld

Yael Meijer

fier!

NIEUW

ISBN 9789088508356 | 144 PAGINA'S | € 22,90

MEER INFORMATIE EN BESTELLEN VIA WWW.SWPBOOK.COM/2087

Kiekeboem! vertelt wat de gevolgen zijn van verwaarlozing en/of geweld bij baby's, peuters en kleuters. Op welke factoren je kunt letten om vroegtijdig te signaleren. En hoe je ouders direct goede en passende ondersteuning kunt bieden, zodat het veiliger wordt. Waar let je op en hoe doe je dat als professional?

Door voorbeelden uit de praktijk, achtergrondinformatie en praktische tips is dit een zeer handzaam boek voor professionals die werken met kwetsbare gezinnen: hulpverleners binnen gezinnen, wijkteams, OKT's, sociale teams, volwassen ggz, vaktherapeuten, pedagogische medewerkers.

Uitgaven van Uitgeverij SWP zijn verkrijgbaar in de (online) boekhandel

Tel. 020 - 330 72 00 | contact@mailswp.com | www.swpbook.com | twitter @SWP01

COLLEGEREEKS JEUGDRECHT 2018 · 2019

Iedere professional die met jeugd werkt heeft impliciet of expliciet met wetten te maken.

De collegereeks Jeugdrecht biedt een toegankelijke introductie en actuele kennis over de verschillende juridische regelingen en (rand)voorwaarden voor professionals die geen juridisch-academische opleiding hebben gevolgd, maar wel in de praktijk in het werken met kinderen, jongeren en gezinnen met juridische regelgeving te maken krijgen. De collegereeks beoogt jeugdprofessionals op praktische wijze vertrouwd te maken met de hoofdlijnen van het jeugdrecht en inzicht te bieden in de meest recente ontwikkelingen die voor de beroepspraktijk van belang zijn.

INFORMATIE EN AANMELDEN: LOGAVAK.NL/JEUGDRECHT

DE ANDERE KANT OP KIJKEN

Karin Hooiman is moeder van Kofi, een jongen van eenentwintig jaar die verstandelijk gezien twee jaar is. Hij is autistisch.

Elke woensdag zwaait de deur open en rolt een uitpuilende kar de dagopvang binnen, volgestouwd met weelderig groen in alle soorten en maten: buitengewone bieten, bedaarde bloemkolen, curieuze courgettes, fantastische fuchsia's, kolderieke kolen, knoestige knollen, misvormde mais, snedige snijbonen, vreemde varens, wonderlijke wortelen, allemaal vers van het veld. De kar is hun wandelende winkel, met in zijn kielzog drie groentemannen die hun waren met verve aanprijzen.

'Goh, wat zal ik nou nemen? De snijbonen of toch maar een courgette?' 'Ik zou allebei maar doen, mevrouw!' Het kost allemaal geen drol. Laatst schafte ik een reuzencourgette aan voor een luttel 50 centen. Maar je krijgt geen keurig in de vereiste vorm gegroeide en met plastic omwikkelde waren mee – nee, je staat hier oog in oog met puur natuur. Draconische misvormingen en absurde krommingen zijn jouw deel. Wanneer je thuisgekomen deze biologische weelde afspoelt, glijden er zomaar wat gratis meegeleverde slakjes de gootsteen in. En als je daar niet tegen kan, haal je je bespoten handel maar bij de supermarkt.

De hele week hebben de groentemannen staan gieten, spitten, harken, snijden en wat je verder zoal maar doet wanneer je in de groenvoorziening werkt. Een hoek van het terrein is speciaal gereserveerd voor hun tuin die een paar jaar gelden zelfs is uitgebreid met een professionele kas, zodat ze ook 's winters aan de gang kunnen blijven. Nu drommen wij afnemers begerig rondom de vruchten van hun

zinnige dagbesteding en slaan in wat van onze gading is. Gezonde groente of ouderwetse plantjes die bij mijn oma, zij ruste in vrede, niet zouden misstaan.

Kofi kijkt nauwlettend toe of alles naar behoren verloopt. En dat maakt de heren wat zenuwachtig, want zijn brullende en tierende jeugdescapades zijn stevig verankerd in hun collectief ge-

heugen. Het is dat ze bij hun handel moeten blijven, maar het is ze vreemd te moede.

Groenteman Jan kijkt me steun zoekend aan. 'U houdt hem toch wel goed vast, hè mevrouw?'

'Ja hoor, dat komt goed, hij doet nooit meer wat, hoor.'

'Ja, ja, maar het zal je maar zomaar gebeuren, toch, hè mevrouw?'

'Dat is waar. Daar heb je gelijk in. Ik hou hem goed vast.' Dit wordt levenslang.

Gerustgesteld reikt hij mijn waren aan en aarzelt dan opnieuw.

'Kunt u het allemaal wel dragen, mevrouw?'

Maar daar heb ik Kofi voor, die de hele handel keurig voor me in de vensterbank legt, inclusief een courgette met het formaat van een flinke baby.

Wanneer het tijd is om huiswaarts te keren doe ik een experiment – nieuwe woorden leren.

'Kofi, wil jij de courgette meenemen?' Indachtig het debacle rond het paard Kluger Hans dat zogenaamd kon tellen door met zijn voorpoot een schrapende beweging te maken ('Hans, wat is 2 plus 4?' en daar ging hij) kijk ik de andere kant op (geen non-verbale hints geven!) en wacht af. Ik moet mijn signaal rustig door zijn hersenbanen richting activatiemodule laten slenteren.

En jawel, na twintig seconden neemt hij zonder mankeren de gigant ter hand, terwijl ik oma's bloemetjes voor mijn rekening neem.

Lees meer op:

<http://dewereldvankofi.blogspot.nl/>

Het jongetje (8) en het protocol

Illustratie Rik Verharen

'Het is de tweede dag van mijn stage op een kinderdagcentrum voor kinderen met een verstandelijke beperking.

Het jongste kind is 8 jaar. Hij is eigenlijk te jong voor mijn groep, maar vanwege zijn bijkomende problematiek is

besloten hem toch bij mij te plaatsen. Het jongetje kan prima werken als hij een vaste begeleider heeft, maar heeft moeite om te werken met mensen die hij niet zo goed kent. Dan zoekt hij de grenzen op van die begeleider door bijvoorbeeld andere begeleiders en kinderen te slaan of door dingen kapot te maken. Zo ook op mijn tweede stagedag. Ik ben met het jongetje aan het werk in het bijzijn van zijn vaste begeleider. Het gaat heel goed, totdat de vaste begeleider naar het toilet moet. Zij verwacht dat het goed zou gaan, maar het tegendeel blijkt waar: zodra ze uit het zicht is, gilt hij, kruipt hij onder tafel, rent hij rondjes door het lokaal en slaat hij andere kinderen. Eerst schrik ik, maar ik weet natuurlijk dat dit niet het gedrag is dat hij moet laten zien op dit moment. Ik pak hem vast en na een worsteling krijg ik hem in de andere ruimte, volgens het protocol, dat voorschrijft dat ik hem in deze situatie moet afzonderen, om veiligheid voor iedereen te creëren. Vervolgens maak ik duidelijk dat dit niet het gedrag is dat van hem verwacht wordt. Ik vind zijn leeftijd een belangrijke factor in dit verhaal, omdat hij naar mijn idee nog zo klein/schattig is. Maar dat heeft meer met mijn gevoel te maken dan met het protocol. Ik vind hem 'zelig'. Het gedrag dat hij laat zien is heftig en daarvoor is het protocol, maar ik zie ook een klein jongetje vol angsten en onbegrip. Mijn worsteling: ik wil me aan het protocol houden, maar vind dit lastig omdat hij nog maar 8 jaar is.'

Remco Kwint, docent Social Work aan de Hogeschool Rotterdam, jaar 3 en 4, profiel Zorg

'Het kan helpen om je te verplaatsen in het kind. Het is voor jou natuurlijk wennen en spannend op een nieuwe stageplek, maar moet je je eens indenken hoe dit is voor een kind met een verstandelijke beperking! Hoe ingewikkeld kan het zijn om aan wéér een nieuw gezicht te moeten wennen? Naast vertrouwen moet ook het gevoel van veiligheid groeien tussen jou en je cliënt. Jullie kennen elkaar nog niet, waardoor er onduidelijkheid bestaat die tot spanning leidt. Goede beeldvorming, communicatie en geduld leiden mogelijk tot een afname van deze spanning. Wat heeft dit kind nodig om zich veilig te voelen en hoe kun je als hulpverlener aansluiten bij de behoeften van dit kind? Medewerkers en/of ouders kunnen een waardevolle bron voor je zijn. Maak deze situatie bespreekbaar: welke tips kunnen zij je geven? Tot slot denk ik dat het goed is om kritisch naar jezelf te kijken, zonder het persoonlijk te laten worden: wat hadden jij en je collega kunnen doen om deze situatie te voorkomen?'

Marlies van Delft, leraar Gezondheidszorg en Welzijn (LGW) en supervisor Hogeschool Rotterdam

'Dit dilemma is wellicht herkenbaar voor een heleboel studenten die stage lopen in een vergelijkbare omgeving.

Zelf kom ik dit dilemma ook regelmatig tegen in mijn rol als supervisor en docent. Hoe ga je om met kinderen met zulk gedrag? Is het kind apart zetten of fixeren de juiste manier? Of zijn er andere manieren? Het doet mij denken aan een dappere student die niet kon en wilde fixeren en die ervoor koos om samen met het betreffende kind een stukje te gaan lopen buiten. Haar aanpak zorgde voor onrust in het team en maakte aardig wat discussie los: wat kan wel en wat niet? Veiligheid eerst, voor het kind en zijn of haar omgeving. Maar dan? Mijn oplossing is: breng het in binnen je studie en binnen supervisie. Zo kun je alle perspectieven bekijken en kun je werken aan je eigen normatieve professionalisering. Blijf vooral ook kritische vragen stellen.'

Lieke de Bruijn, hbo-student Social Work (richting Zorg), loopt stage op een kinderdagcentrum van Ipse de Bruggen

'Ik zou kritisch naar het protocol kijken. Het is tenslotte je werk en je moet je goed voelen bij het protocol. Waarom vind je het lastig om het protocol toe te passen op een kind van 8 jaar? Is het protocol wel geschikt voor deze leeftijdsgroep, ook gezien het feit dat de jongen te jong is voor jouw groep? Mijn suggestie is dat je verder onderzoek doet naar de reden waarom het protocol zo is opgesteld en hoe je het eventueel kunt aanpassen zodat het ook te hanteren valt bij jongere kinderen.'

REAGEREN?

Benieuwd naar andere reacties? Surf dan naar www.sozio.nl/worsteling. Wil je zelf een reactie plaatsen, dan kan dat. Mail deze naar sozio@mailswp.com. Onder inzenders verloten we een boekenbon.

7e Kenniscongres

Stoornissen

Een programma dat uw kijk op stoornissen doet veranderen
om taboes die er nog steeds zijn te doorbreken!

www.kenniscongres.nl

SOZIO-ABONNEE?
€ 30,- korting!
www.kenniscongres.nl

Aan het woord
komen onder meer:
drs. Harriet Hofstede
drs. Erik Jongman
dr. Rianne Klaassen
prof.dr. Trudy Dehue

ReeHorst, Ede

Organisatie:

logacom
uitgeverij
SWP

Mediapartners:

SOZIO

PIP ★
pedagogiek in praktijk

Congres

11 december 2018

vakmanschap

Hoe komen containerbegrippen als 'competenties', 'beroepsvaardigheden' en 'kernkwaliteiten' in de praktijk tot uiting? In de rubriek 'Vakmanschap' vertellen sociaal werkers over hun werk. **André Smit** (56) werkt als jeugdreclasseerder bij de Jeugdbescherming Gelderland.

foto Huub Wiltshut

'Zonder samenwerking bereik je niets'

Waaruit bestaat jouw vakmanschap?

André Smit: 'Ik werk met jongeren die binnen een gedwongen kader hulpverlening opgelegd krijgen. Ik heb een opdracht en ben daar heel duidelijk over. Mijn vakmanschap is dat ik ondanks dat gedwongen kader een verbinding tot stand kan brengen. Zonder de bereidheid tot samenwerken bij de jongere bereik je niets. Die samenwerking moet je met elkaar maken, maar daar is in eerste instantie vooral mijn inzet voor nodig. Heel vaak ontstaat die samenwerking pas in de loop der tijd als de jongere ziet wat hij aan me heeft, ervaart dat ik in goede en in slechte tijden betrouwbaar ben en geïnteresseerd blijf in zijn of haar verhaal. Ik probeer te achterhalen waar hun motivatie wél ligt zodat ik daarbij kan aansluiten. Bovendien zoek ik altijd samen met de jongere wat hij met zijn motivatie kan doen in het hier en nu, zodat het concreet wordt. Ik wil hen ondersteunen, motiveren, stimuleren en activeren. Daarin ben ik geduldig, betrouwbaar en ook best wel een volhouder.'

Hoe ervaren cliënten je vakmanschap?

'Ik hoor van de jongeren dat zij mij als geduldig ervaren, ik altijd positief blijf, blijf zoeken naar mogelijkheden en dat ze dat als helpend hebben ervaren. Ik heb oog voor de veiligheid van de jonge-

ren. Ik breng het ter sprake als de veiligheid in het geding komt. Ik beweeg mee met de jongeren, maar binnen duidelijke kaders en zo nodig stel ik grenzen. Dan heb je even geen gezamenlijkheid meer maar boosheid, maar dat is niet anders.'

Hoe kom je aan je vakmanschap?

'Het komt deels door mijn opleidingen, maar vooral door mijn ervaringen en mijn voortdurende reflectie op mijn eigen handelen. Reflectie is nog belangrijker dan formele scholing. Naast alle contact- en overlegmomenten vind ik het ook belangrijk om me open te stellen voor de ander en om feedback te krijgen van collega's. Ingrijpende beslissingen bespreek ik altijd met collega's, maar ik heb nooit honderd procent zekerheid dat ik de juiste beslissing heb genomen. Twijfel blijft onderdeel van het werk. Daarin sta ik gelukkig niet alleen en het is goed daarover met elkaar te praten.'

Wat kun je beter ontwikkelen?

'Verbinden is lang niet altijd gemakkelijk of vanzelfsprekend. Ik moet voortdurend mijn weg vinden en ook constant de verbinding maken tussen formele kwaliteitseisen en mijn eigen visie en professionele handelingsvrijheid. Regels, richtlijnen en procedures kunnen helpend zijn en geven verdieping aan mijn werk, maar ze moeten geen harnas worden. Het moet niet zo zijn dat ik alleen maar

achterom kijk of ik er wel aan voldoe. Ik kijk er kritisch naar, maar men mag ook van mij verwachten dat ik handel volgens professionele richtlijnen.'

Wat vind je leuk aan je werk?

'Ik geniet van de afwisseling. Het is heel leuk als ik jongeren zie veranderen. Ik geniet van goede gesprekken en het contact met andere instanties en de samenwerking met collega's. Ik heb veel vrijheid in hoe ik mijn werk organiseer. Dat alles houdt het boeiend en uitdagend.'

Wat is je ambitie?

'Ik ben actief binnen de beroepsvereniging en vind het belangrijk dat we als jeugdzorgprofessionals verantwoordelijkheid nemen voor ons vakgebied, dat we onszelf duidelijk profileren en positioneren. Daarin is nog veel te winnen.'

Huub Wiltshut

Na zijn studie Tropische Landbouw raakte André steeds meer geïnteresseerd in andere culturen. Hij volgde de opleiding culturele antropologie en deed vrijwilligerswerk bij de jeugdreclassering. De opleiding culturele antropologie maakte hij niet af; hij stapte over naar HBO MWD, werkte als socialevaardigheidstrainer en gaf trainingen agressieregulatie en trainingen 'Daders kijken naar slachtoffers'. Hij werkt jarenlang als jeugdreclasseerder bij Jeugdbescherming Gelderland.

Richtlijnen bieden je houvast

Welke factoren werken een problematische gehechtheidsrelatie in de hand? Hoe werk je samen met kind en ouders bij uithuisplaatsing? De 'Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming' bieden je als professional houvast, want aan de hand van deze richtlijnen beslissen jij en je cliënt samen over de best passende hulp.

Suzanne Hardeman

Hoe voorkom je voortijdige beëindiging bij de plaatsing van een pleegkind? Hoe stel je goed genoeg ouderschap vast? De 'Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming' zijn aanbevelingen die richting geven aan de afwegingen die jeugd- en gezinsprofessionals dagelijks maken. De richtlijnen zijn gebaseerd op resultaten uit wetenschappelijk onderzoek, praktijkkennis van professionals en ervaringskennis van cliënten.

Samen beslissen

In alle Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming is gedeelde besluitvorming het uitgangspunt. Dit houdt in dat een professional alle informatie met een kind, jongere of gezin deelt, dat ze opties samen afwegen en dat ze samen beslissen. Want als professionals samen met de cliënt beslissen over wat de best passende hulp is, is de cliënt beter geïnformeerd en vaker tevreden over de hulpverlening. Ook zijn er sterke aanwij-

zingen dat gedeelde besluitvorming leidt tot betere resultaten van hulpverlening tegen lagere kosten. Maar samen beslissen is in de praktijk niet altijd even makkelijk. Daarom ondersteunt het 'Programma Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming' jongeren, ouders en professionals met allerlei handvatten, die samen met jongeren en ouders zijn ontwikkeld.

Gebruik stimuleren

Voor veel professionals is het werken met richtlijnen nieuw. Daarom besteedt het 'Programma Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming' niet alleen aandacht aan het ontwikkelen en publiceren van richtlijnen, maar ook aan het gebruik ervan op de werkvloer. Daarnaast faciliteert het programma het 'Netwerk Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming'. Aan dit netwerk doen allerlei mensen mee die het werken met richtlijnen binnen hun eigen organisatie willen stimuleren. Deelnemers aan het netwerk delen ervaringen, leren van elkaar en inspireren elkaar. Medewerkers van het 'Programma Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming' voorzien deelnemers aan het netwerk van kennis over implementatie en allerlei nuttige tips en tools. Het 'Netwerk Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming' komt drie keer per jaar bij elkaar.

OVER DE AUTEUR

Suzanne Hardeman is communicatieadviseur bij het Nederlands Jeugdinstituut (NJI).

Overzicht van de veertien richtlijnen voor jeugdhulp en jeugdbescherming. De vijftiende (seksuele ontwikkeling) is in ontwikkeling.

Actueel blijven

De 'Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming' zijn levende documenten: ze zijn nooit af. Recent onderzoek, innovaties in de praktijk en gebruikservaringen leveren nieuwe inzichten op. Die worden vervolgens gewogen en verwerkt samen met ervaringsdeskundigen, jeugd- en gezinsprofessionals en professionals met een brede kennis van wetenschappelijke en maatschappelijke ontwikkelingen. Zonder feedback uit de praktijk, kunnen richtlijnen niet actueel blijven. Feedback is daarom van harte welkom. ❖

Wil je meer weten? Ga naar www.richtlijnenjeugdhulp.nl. Daar vind je alle richtlijnen, kun je alle tools downloaden en je aanmelden voor het netwerk of de nieuwsbrief. Gebruik je de richtlijnen al? Geef je feedback aan ons door. Vragen, opmerkingen of suggesties? Mail naar: info@richtlijnenjeugdhulp.nl.

ONDERDEEL VAN JE PROFESSIONELE STANDAARD

Ben je geregistreerd in het Kwaliteitsregister Jeugd (SKJ)? Dan maken de Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming onderdeel uit van jouw professionele standaard. Met je beroepsregistratie laat je zien dat je beschikt over de kennis, ervaring en vaardigheden om goede hulp te bieden aan kinderen, jongeren en hun gezinnen. Up-to-date kennis vind je in jouw vakinhoudelijke richtlijnen: de Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming. Het werken met richtlijnen is niet vrijblijvend. Je past een richtlijn toe of legt uit waarom je ervan afwijkt. Je weegt wat voor jouw cliënt het beste is. Samen met je cliënt beslis je over de best passende hulp. En als je afwijkt van de richtlijn, onderbouw je je beslissing met professionele argumenten.

'ZE GEVEN ME STEUN, STRUCTUUR EN VERTROUWEN'

Judith Wouters, gezinscoach en adviseur bij het CJG (Centrum voor Jeugd en Gezin) Den Haag, vertelt hoe zij baat heeft bij de richtlijnen: 'Richting geven in het doolhof dat de jeugdhulpverlening wel eens kan zijn: dat is wat de Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming voor mij doen. Binnen ons CJG zijn we gestart met de invoering van richtlijnen. Daarom weet ik inmiddels hoe je het beste gezinnen kunt betrekken in het beslissen over hulp en hoe je dient te handelen in geval van (vermoedelijke) kindermishandeling. Ook heb ik de eerste succesverhalen gehoord van collega's die met de richtlijnen zijn gaan werken. Zo hebben

twee collega's op basis van de Richtlijn Problematische gehechtheid met succes kunnen onderbouwen waarom een Raadsonderzoek nodig was. En dankzij de "Richtlijn Samen met ouders en jeugdige beslissen over passende hulp" hebben zij ouders ook goed kunnen betrekken en begeleiden in het besluitvormingsproces. Ik wil het niet mooier maken dan het is, hoor; verdwalen in het doolhof van de jeugdhulp kan nog altijd, maar de richtlijnen geven mij wel extra steun, structuur en het vertrouwen dat mijn handelen aansluit bij recent wetenschappelijk onderzoek en ervaringen van cliënten.'

Geen verblijfsrecht? Wel hulp!

De combinatie van diverse culturele achtergronden, traumatische ervaringen, ontoereikende opvang en psychische problemen maakt het voor hulpverleners moeilijk om passende zorg te bieden aan migranten zonder verblijfsrecht. Toch zijn er mogelijkheden, stelt Sofie van Delden, die pleit voor een doelgerichte begeleiding. *Sofie van Delden*

Uit onderzoek van Amnesty International in 2017 naar de situatie in de landelijk georganiseerde 'bed, bad, brood-opvang' voor mensen zonder verblijfsrecht bleek dat de huidige opvang ontoereikend is. Hij komt niet tegemoet aan de fundamentele rechten van de mens, en misschien nog wel het belangrijkste: deze opvang biedt geen oplossing voor het probleem. Mensen kunnen niet voor- of achteruit. Ze verblijven jaren doelloos in inhumane opvangcentra waar ze de grip op hun leven verliezen en waar eigen keuzes maken steeds moeilijker wordt. Het leven na afwijzing van het asielverzoek blijkt soms een nog grotere impact te hebben dan het trauma uit het verleden. Hoewel enkele organisaties in Amsterdam uit humanitaire overwegingen de zorg en begeleiding voor een deel van de groep ongedocumenteerden op zich nemen, blijft er nog een grote groep over die geen kant op kan: uitgesloten van sociale voorzieningen moeten zij op straat zien te overleven. Lang niet iedereen lukt het om een plek te bemachtigen in de reguliere nacht-opvang.

Het wordt tijd dat we deze groep erkennen als zorgbehoevenden voor wie begeleiding essentieel is. Dat we afstappen van de gedachte 'ze moeten blij zijn dat ze überhaupt hier mogen zijn'. Het wordt tijd om te voldoen aan de fundamentele universele mensenrechten en om mensen een toekomst te bieden, hier of elders.

Kijken wat er kan

In de literatuur wordt tot nu toe weinig melding gemaakt van begeleidingsmogelijkheden, noch van de mogelijkheden voor hulp aan deze groep. Dat leek me geen situatie om te laten voortbestaan. Daarom ben ik tijdens mijn afstudeeronderzoek in gesprek gegaan met hulpverleners die zich inzetten voor migranten zonder verblijfsrecht, om te kijken wat er wel kan. Ook heb ik de mensen uit de doelgroep gevraagd naar hun behoeften aan begeleiding, met als doel de mogelijkheden voor de hulpverlener in beeld te brengen binnen de (on)mogelijkheden van wet- en regelgeving.

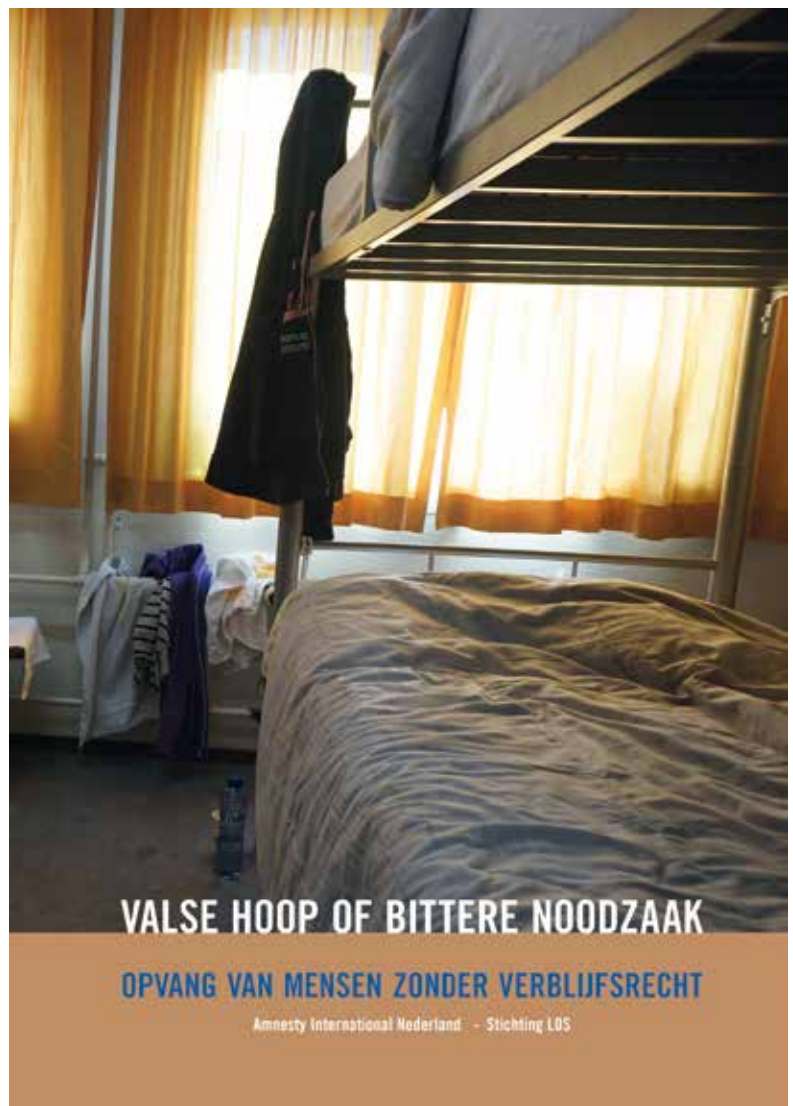
Dit artikel gaat in op de behoeften van mensen uit de praktijk. Hierbij heb ik de juridische belemmeringen deels buiten beschouwing gelaten, juist om me te kunnen richten op de behoeften bij deze doelgroep. Begeleiding bieden aan deze doelgroep staat wat mij betreft los van het oordeel van de Dienst Terugkeer en Vertrek (DT&V) en geeft uiteraard geen garantie op een verblijfsvergunning. Door de DT&V te benoemen wordt het al snel een juridisch verhaal over de asielzoeker die wel of niet een verblijfsvergunning krijgt. Ik wilde mij juist op het maatschappelijk werk en de hulpverlening richten en duidelijk maken dat ongeacht of iemand een verblijfsstatus krijgt het altijd mensen zijn die hulp nodig hebben.

Liminaliteit

Voor mensen zonder verblijfsrecht is de weg terug naar het land van herkomst een onrealistische, beangstigende gedachte. Vaak maakt ook het ontbreken van de juiste documenten terugkeer naar het land van herkomst feitelijk onmogelijk.

Na een eerste periode van verblijf in Nederland – wat niet hoeft te betekenen dat dit het eerste land is waar mensen een verzoek tot asiel hebben ingediend – is men druk geweest met procedures, hoop op een nieuw begin, eindelijk weer kunnen denken in vooruitgang. Dan komt de afwijzing van het asielverzoek binnen. Het leven komt tot stilstand. Je moet weg, maar waarheen? En hoe?

- Plannen maken voor een toekomst in Nederland wordt belemmerd door uitsluiting van vele rechten en uitsluiting van sociale voorzieningen. Mensen zonder geldige verblijfsstatus hebben niet dezelfde rechten in Nederland als de mensen die wel een status hebben. Deze situatie van geen controle hebben over je leven waar geen vooruitgang of verbetering in te ervaren is, wordt in de literatuur ook wel 'a state of between-ness' genoemd, ofwel liminaliteit. In eerder onderzoek zijn de effecten van dit onzekere bestaan beschreven. De stress en de onrust die liminaliteit met zich meebrengt, maakt mensen extra kwetsbaar. Dit belemmert hen in het maken van plannen voor de toekomst. Een van de respondenten benoemt dit gevoel in zijn verhaal:

De cover van het rapport *Valse hoop of bittere noodzaak* van Amnesty International uit 2017.

'It was something that was very confusing. You are actually here but then you're not really here. And it is really a rough and difficult moment to be living in limbo [...] And basically your life has been put on hold. But it was not your choice, it has been put on hold.'

Wanneer je mensen stabiliteit biedt in de vorm van opvang, waar mensen kunnen verblijven en hen begeleidt om zelf een keuze te maken over de toekomst, zal dat niet alleen mensen hun waardigheid teruggeven, maar kunnen mensen ook ergens terecht. Mensen hebben die rust nodig om een keuze te kunnen maken over het vervolg van hun leven. Het feit dat zij niet 'hier' kunnen zijn, betekent niet dat ze wel altijd 'daar' kunnen zijn. Er moet samen met mensen gekeken worden naar een plek waar ze wél verder kunnen omdat zij de regie en het overzicht over hun eigen leven niet meer hebben. Zolang mensen in een overlevingsstand blijven, kan niemand zich afvragen wat er in de toekomst nog mogelijk is.

Het wordt tijd dat we deze groep erkennen als zorgbehoevenden voor wie begeleiding essentieel is

➤ Drie handvatten

De cliënt zonder verblijfspapieren, de afgewezen asielzoeker, heeft begeleiding nodig om zich deel van de maatschappij te voelen en de regie over zijn leven weer terug te krijgen. Aan de hand van de gesprekken met hulpverleners die werkzaam zijn met deze doelgroep en gesprekken met ongedocumenteerden zelf kom ik op een drietal handvatten voor de hulpverlener die werkzaam is met deze doelgroep:

- 1 Er zijn voor de cliënt, naast elkaar gaan staan (presentiebenadering).
- 2 Zonder je eigen agenda naar iemand luisteren, openheid (aansluiten bij leefwereld).
- 3 Werken aan kracht-herstel, krachten benoemen, regie teruggeven (empowerment).

Presentiebenadering

Uit onderzoek van de Nico Adriaans Stichting blijkt hoe belangrijk het is om mensen door middel van de presentiebenadering, een deel van hun waardigheid terug te geven. Eén-op-één begeleiding bij deze doelgroep is bij alle benaderingen noodzakelijk, omdat alleen dan de hulpverlener met volle aandacht bij de cliënt en zijn verhaal kan zijn.

De maatschappelijk werker moet zich bewust zijn van de band die hij aangaat met de cliënt. De maatschappelijk werker zal hier een balans moeten vinden tussen afstand en nabijheid. De persoonlijke relatie tussen hem en de cliënt is van groot belang om vertrouwen te winnen en te kunnen werken aan bijvoorbeeld het krachtherstel van de cliënt. Tegelijkertijd moet echter voorkomen worden dat er een te hechte emotionele band wordt opgebouwd: zoals bijna altijd in het maatschappelijk werk, kan de begeleider niet de juridische hindernissen doen verdwijnen voor de cliënt. Het doel van de begeleiding is om mensen verder te helpen en een toekomstperspectief te bieden. Een goede afsluiting van de begeleiding hoeft dus niet samen te gaan met een verblijfsvergunning voor Nederland.

Aansluiten bij leefwereld

Door middel van de presentiebenadering kan de hulpverlener aandacht hebben voor het persoonlijke verhaal en op die manier het vertrouwen van de cliënt winnen. Deze doelgroep is sterk, maar ook kwetsbaar. Als de cliënt regelmatig bij dezelfde maatschappelijk werker terugkomt, zal dit het gevoel van vertrouwen versterken.

Empowerment

Op deze manier kan de maatschappelijk werker gaan werken aan kracht-herstel. Veel mensen hebben jarenlang in afhankelijkheid geleefd door het wachten op een verblijfsvergunning in asielzoekerscentra. Hierdoor zijn veel mensen hun capaciteiten, of het geloof daarin, kwijt geraakt. Als hulpverlener kun je samen met de cliënt gaan ontdekken waar die krachten zitten. Het is belangrijk om de kracht te benoemen en in mogelijkheden te denken.

Afhankelijk van de cliënt kan het noodzakelijk zijn om extra psychische begeleiding te krijgen voor traumaverwerking of andere aandoeningen. Een groot deel van deze doelgroep zal echter al zeer gebaat zijn met erkenning van de situatie en de kracht terug kunnen krijgen om weer over de toekomst te kunnen nadenken. Ook dagbesteding en activering kunnen hierbij een belangrijke rol spelen. Het leven houdt niet op wanneer iemand niet de juiste papieren heeft. Juist dan is het van belang dat mensen een dagbesteding hebben. Willen we niet allemaal het gevoel hebben dat ons leven zin heeft?

Mens laten zijn

Kortom, ook binnen de onmogelijkheden van de huidige wet- en regelgeving, is het van belang dat juist de hulpverlener in actie komt om deze doelgroep te ondersteunen. Niet door enkel de juridische weg op te gaan, maar juist door mensen 'mens' te laten zijn. Door hun de mogelijkheid te geven het heft in eigen handen te nemen. Daardoor komt respect voor menswaardigheid terug en komen meer mensen op een plek terecht waar ze hun leven kunnen voortzetten. ✿

OVER DE AUTEUR

Sofie van Delden studeerde recent af aan de Hogeschool van Amsterdam, waar ze Maatschappelijk Werk & Dienstverlening deed.

Wil ik te snel?

Ik ben in shock. Zojuist heb ik op NOS.nl het bericht gelezen dat de Nationale Ombudsman vijf jaar na zijn vorige rapport tot de conclusie komt dat de schuldhulpverlening bij lang niet alle gemeenten goed is geregeld.

Vanwaar mijn shock? Toen ik bij de Leeuwarder wijkteams werkte, was ik zeer betrokken bij de ontwikkeling van armoedebeleid en schuldenaanpak. Daar ben ik mee gestopt, maar dankzij mijn werk als kwartiermaker voor Amargi kan ik me nog steeds inzetten om armoede te bestrijden. Onlangs hadden enkele Friese gemeenten me uitgenodigd voor een presentatie over de werkwijze van Amargi. De beleidsmedewerkers vertelden hoe zij de schuldhulpverlening hebben geregeld. Ik was blij verrast dat ze de toegang tot schuldhulpverlening via de wijkteams hebben ingericht, en dat generalistische wijkteammedewerkers een brede intake doen bij mensen met schulden die zich bij het wijkteam melden. Die intake gaat verder dan alleen de schuldenproblematiek in kaart brengen: er wordt toegewerkt naar een schuldregeling én gewerkt aan de oorzaak van de schulden.

Wat deze beleidsmedewerkers vast niet wisten, is dat ik in 2014 betrokken was bij de ontwikkeling van deze manier van werken, samen met de Kredietbank en de gemeente Leeuwarden. We noemden dat destijds 'de vierde decentralisatie' – enigszins gekscherend, maar toch

ook serieus bedoeld, omdat de omvang en impact van deze implementatie enorm was. De aanleiding voor deze aanpak waren de landelijke cijfers over mensen die in een schuldregeling zaten of een schuldregeling hadden afgerond: meer dan de helft van hen viel halverwege uit of bouwde na een geslaagd traject opnieuw schulden op. Het was in diezelfde periode dat het boek *Schaarste* van Sendhil Mullainathan en Eldar Shafir bekendheid kreeg, dat duidelijk maakte wat schaarste met iemand(s brein) doet. Het deed ons inzien dat we de mensen anders moesten gaan ondersteunen en dus de toegang naar schuldhulp anders moesten organiseren. Het boek gaf ons begrip voor en inzicht in de redenen waarom mensen die langdurig te maken hebben met armoede, keuzes maakten die hulpverleners onbegrijpelijk vonden. Het was ook de tijd dat de Nationale Ombudsman een eerste rapport schreef waarin stond dat veel gemeenten hun schuldhulpverlening niet of niet goed geregeld hadden, waardoor veel mensen met schulden tussen wal en schip vielen.

En het was de tijd dat de gemeente Leeuwarden een veelbelovende armoedeaanpak presenteerde, die in nauwe samenwerking was gemaakt met mensen die zelf ervaring hadden met schulden en armoede. De aanpak was erop gericht ondersteuning duurzaam in te

zetten. Dat betekende dat hulp in natura werd ingezet in plaats van dat geld werd uitgekeerd via een minimaregeling. Uit onderzoek bleek namelijk dat die regeling door een groot deel van de mensen niet werd aangevraagd, terwijl ze er wel recht op hadden.

Landelijk kregen we ook veel positieve aandacht voor die armoedeaanpak en de veranderende toegang naar schuldhulpverlening. Zo stond ik regelmatig samen met de beleidsmedewerker van de gemeente op congressen workshops te geven.

Er gebeurde kortom ontzettend veel positiefs qua armoede, schulden en het aanpakken ervan. En nu, vier jaar later, was ik dan ook blij verrast toen ik de genoemde beleidsmedewerkers trots hoorde vertellen over hun geïntegreerde werkwijze. Je zou toch mogen verwachten dat alle gemeenten in Nederland de schuldhulpverlening inmiddels goed geregeld hebben? Niet dus, concludeert de Nationale Ombudsman nu in zijn tweede rapport. Vandaar dat ik in shock ben. Met name zelfstandige ondernemers die in financiële problemen komen, vallen tussen wal en schip. En nu stel ik mezelf twee vragen. Wil ik nou te snel? Of gaat dit ontzettend traag?

Nynke Andringa werkt als coördinator preventie Jeugd bij de gemeenten Veendam en Pekela.

Heb je schulden en kom je er zelf met de schuldeisers niet meer uit, dan kun je naar de schuldhulpverlening stappen. Maar het kan ook andersom: schuldhulp zet de stap naar mensen met (mogelijke) problemen. Over financiële vroegsignalering door professionals.

Catelijne Akkermans

Nieuwe manier van denken en werken

Schuldhulp komt naar je toe deze

Nederland telt 1,4 miljoen mensen met schulden of een risico daarop. In 2015 had bijna één op de vijf huishoudens te maken met risicovolle of problematische schulden. Anders gezegd: ruim vijftien procent van alle Nederlandse huishoudens heeft risicovolle of problematische schulden zonder dat zij formele schuldhulpverlening ontvangen. Tegen de tijd dat mensen in beeld komen bij de schuldhulp, hebben ze doorgaans al drie tot vijf jaar betalingsachterstanden. Schuldenproblematiek kan lang 'doormodderen' in wijkteams of bij vrijwilligers voordat ze mensen doorverwijzen naar formele schuldhulp. En dat gaat vervolgens ook niet altijd probleemloos. In januari 2018 constateerde De Nationale Ombudsman dat de gemeentelijke schuldhulp lang niet altijd laagdrempelig en breed toegankelijk is. De uitval tussen de aanmelding en de intake is hoog, en aanvraagprocedures kunnen lang duren.

Serieuze hindernissen

Het tempo bij de Ombudsman zelf ligt hoger: al in september van dit jaar verschenen de resultaten van het vervolgonderzoek naar de gemeentelijke schuldhulp. De Ombudsman constateert dat gemeenten bezig zijn met een verbeterslag, maar dat er nog serieuze

hindernissen zijn: er vallen nog altijd te veel mensen uit voor zij aan een schuldregeling kunnen starten. De weg naar schuldhulp is voor zzp'ers veelal afgesloten. Burgers die niet worden toegelaten voor schuldhulp ontvangen niet altijd een onderbouwde en gemotiveerde afwijzing. Daarnaast vindt de Ombudsman het verontrustend dat bijna de helft van de gemeenten die hij voor het vervolgonderzoek aanschreef de gevraagde cijfers niet weet te verstrekken.

Meer schulden, minder schuldhulp

In 2017 werden 8300 mensen toegelaten tot de wettelijke schuldsanering (de WSNP). In 2013 waren dat er nog 12.400. Sinds 2013 is dit aantal elk jaar afgenomen. De Raad voor de Rechtsbijstand verklaart dit doordat een deel van de wet een nieuwe interpretatie heeft gekregen, waardoor mensen minder snel in aanmerking komen voor schuldsanering. Ook neemt het aantal aanvragen af. Tegelijkertijd zijn er steeds meer mensen met financiële problemen. De schuldenproblematiek loopt op. De gemiddelde schuldenlast bij aanmelding bij schuldhulpverlening blijft stijgen. Dat blijkt onder andere uit cijfers van de branchevereniging voor schuldhulpverlening, de Nvvk. Het kan zijn dat mensen met schulden niet via de WSNP maar op andere manieren worden geholpen: in een minnelijke regeling, via beschermingsbewind, budgetcoaching of budgetbeheer. Toch vindt de Raad voor de Rechtsbijstand de afname van het aantal WSNP-trajecten verontrustend en ze stelt dat er per saldo minder mensen worden geholpen. We weten dat schulden een grote last kunnen vormen en dat gevoelens van schaamte en angst het vragen van

OVER DE AUTEUR

Catelijne Akkermans is verbonden aan Stichting Eropaf!, 'de ideeënfabriek voor het sociaal werk', die als uitgangspunt heeft dat iedereen in de samenleving meetelt en niemand mag worden buitengesloten.

keer!

foto: Bigstockphoto

hulp vaak in de weg staan. Het duurt lang voordat mensen in beeld komen bij organisaties die hen kunnen ondersteunen. Maar die organisaties en ook gemeenten doen juist een groot beroep op de zelfredzaamheid van mensen, ook op diegenen die dat maar in beperkte mate zijn. Mensen zijn vaak geneigd hun problemen te onderschatten en hun oplossingsvaardigheden te rooskleurig in te zien. Het vermogen om juiste beslissingen te nemen en problemen op te lossen, kan onder druk van langdurige stress echter flink afnemen.

Outreaching

Het kan ook anders: gemeenten en organisaties kunnen zelf actief mensen zoeken die ondersteuning kunnen gebruiken. Er zijn inmiddels in meerdere gemeenten vroegsignaleringsprojecten: professionals van welzijnsinstellingen of maatschappelijk werk zoeken contact met mensen na een melding van betaalachterstanden door woningcorporaties, nutsbedrijven en/of de zorgverzekering.

Ze zouden ook andere vormen van vroegsignalering kunnen ontwikkelen. Als ze meer data-gedreven te werk zouden gaan, weten ze in welke wijken of zelfs straten mensen wonen met een grotere kans op schulden. Dan kunnen ze daar outreachende projecten opzetten. Ze kunnen dan ook vaker 'maatjes' of ervaringsdeskundigen inzetten.

Deze manier van denken komt steeds vaker voor, maar wordt nog nauwelijks in de praktijk toegepast. We weten nog niet goed wat dit zal opleveren en op welk moment contact moet worden gelegd: bij beginnende schulden ervaren mensen nog geen noodzaak voor hulp, maar in een later stadium zijn de schulden vaak een stuk minder overzichtelijk. We weten wel dat alleen het informeren over of aanbieden van hulp niet voldoende is. Het werkt als mensen inzien dat ze hulp kunnen gebruiken en gemotiveerd zijn. Maar het is de moeite waard om het uitgangspunt van zelfredzaamheid van mensen los te laten en in plaats daarvan al vroeg met hen in gesprek te gaan. ❖

Stimulanz maakte de infographic 'Zo maakt u schuldhulp laagdrempelig en breed toegankelijk' (www.stimulanz.nl). Ze geven de volgende tips om drempels weg te nemen en schuldenaren te bereiken, van drempel naar brede toegang.

1. Van onbegrijpelijk naar begrijpelijk: begin met een persoonlijk gesprek, stuur niemand weg, bied hulp bij iemands administratie.
2. Van 'Zoek het maar uit' naar 'We zoeken het

samen uit': bekijk alle problemen, bied samen met maatschappelijke organisaties een oplossing en maak een plan van aanpak.

3. Van stress naar rust en overzicht: regel zaken in een prettige omgeving, stapsgewijs en in een behapbaar tempo.
4. Van 'Waar moet ik zijn' naar 'Daar moet ik zijn': informeer alle hulp- en dienstverleners zodat zij mensen naar de gemeente kunnen doorverwijzen. Geef voorlichting in klare taal.

5. Van te laat naar op tijd: gebruik vroege signalen en ga eropaf.
6. Van schaamte naar geen schande: maak geldzaken bespreekbaar en geef heldere voorlichting. Organiseer een laagdrempelige plek waar mensen met schulden terecht kunnen.
7. Van tekortkomen naar rondkomen: bied budgetbeheer aan, geen trainingen over rondkomen met je inkomen.

José Koster

AUWders? Ja, want ouderschap doet soms pijn – net als het werken met ouders. In deze column deelt José Koster haar ervaringen met ouders en ouderschap.

'Opvoeden is een openbare aangelegenheid,' schrijft Alice van der Pas in het zevende deel van haar tiendelig *Handboek methodische ouderbegeleiding* (2007). Publiek kijkt altijd mee, in vele verschijningsvormen. En dat is net zo fantastisch als beklemmend. Alleen de professional die dit heel goed in de gaten heeft, kan werkelijk iets betekenen voor ouders die ploeteren en prutsen – even of misschien al heel lang.

Ouders zijn hun eigen meest kritische publiek, want zij willen het allerbeste voor hun kind en ze willen een competente ouder zijn. Soms ziet het er niet zo uit, zeker niet wanneer ze rare dingen doen met hun kind, lelijk schreeuwen of hun kind pijn doen. Juist in die situaties spelen de ogen van werkelijke of imaginaire omstanders een doorslaggevende

rol. Ze beïnvloeden hun gedrag. Via de ogen van een ander kun je jezelf waarnemen, en dan doe je extra je best. Je hoopt dat je jezelf dan ziet als een competente ouder. Fantastisch dus, dit 'publiek-effect', als het werkelijk helpt om het beste in jezelf naar boven te halen. Gelukkig lukt dit menig gestreste ouder met een jengelende peuter en een verkouden baby op het schoolplein of in de wachtkamer van het consultatiebureau. Je knapt op als al die andere ouders zien dat het jou lukt om geduldig en lief te blijven tegen je krijsende kind dat niet naar school wil. 'Zie je wel, ik kan het best!'

'Elke ouder heeft die oppepper van tijd tot tijd broodnodig, minstens eenmaal daags, om de moed erin te houden,' schrijft Alice van der Pas – en vervolgens komen alle soorten publiek aan

bod: de mede-ouder, de kinderen, familie, vreemden, bekenden, burens. Zonder dat we er erg in hebben, zijn ze er altijd en voelen we hun ogen op ons rusten en voelen we de oren door de muren heen. Hoe voelt de blik van die ander? Hoe kijk je door de ogen van anderen naar jezelf?

Een klasse apart zijn 'opvoedexperts'. Dit 'publiek' komt in contact met de ouder met een opvoedprobleem of een zorgintensief kind. In zo'n situatie wordt de ouder bij uitstek op de proef gesteld en dan twijfelt hij of zij logischerwijs regelmatig aan zijn of haar ouderschapscompetenties. Tref je dan een expert met een kritische, belerende blik? Of heb je het geluk dat je door de ogen van de professional met mildheid naar je eigen zwoegen mag kijken, naar hoe je als ouder met al je goede bedoelingen de plank af en toe vreselijk mislaat? Een opvoedexpert die snapt dat hij publiek is, kan met zijn ogen het verschil maken.

'Zie je wel, ik kan het best!'

José Koster biedt training, onderwijs en coaching aan beroepskrachten in onderwijs, zorg en welzijn. Ook leidt ze oudergerichte projecten (www.josekoster.nl).

volgende
keer in

SOZIO

SIGNALEN BESPREKEN

Mensen met depressieve klachten vragen meestal niet uit zichzelf om hulp, en professionals weten vaak niet hoe en wanneer signalen te bespreken. Daarom lopen cliënten vaak onnodig lang rond met hun psychische problemen. Wijkprofessionals (zorg en welzijn, sociale wijkteams) en POH's-GGZ (praktijkondersteuners huisartsen) werkten samen aan verbetering van de herkenning en het bespreekbaar maken van die klachten. Ervaringen met de pilot 'E-learning PLUS' in vier wijken.

VERANTWOORDELIJKHEID NEMEN

Jeugdhulpverleners ervaren grote verschillen tussen gemeenten, organisaties en professionals in hoe zij de transitie en transformatie vormgeven. Hierdoor ontstaan soms samenwerkingsfricties, vooral bij zorgen over veiligheid van kinderen. Hoe kunnen professionals elkaar nog beter helpen om hun verantwoordelijkheid te nemen?

LVB'ERS ONDERSTEUNEN

Cordaan en Middin begeleiden in de Randstad een grote groep cliënten met een licht verstandelijke beperking (LVB) en bijkomende problematiek. De afgelopen jaren ontwikkelden beide organisaties een vorm van ondersteuning. De ervaring van cliënten, hun verwanten, verwijzers en medewerkers is dat deze werkwijze tot goede resultaten leidt: cliënten krijgen hun leven meer op de rit, ervaren meer rust en de omgeving ervaart minder overlast.

ONDERWERPEN ONDER VOORBEHOUD.

DE VOLGENDE SOZIO VERSCHIJNT 14 DECEMBER 2018.

Colofon

Nr. 5, 2018, 23e jaargang.
Sozio verschijnt zes keer per jaar (februari, april, juni, september, november, december).

Foto cover: Bigstockphoto.com

Abonneeservice | Abonnementenland
Postbus 20, 1910 AA Uitgeest
www.aboland.nl
0900 226 52 63 (10 ct p/m)

Opzeggingen (uitsluitend schriftelijk) dienen 8 weken voor afloop van de abonnementsperiode in het bezit te zijn van Abonnementenland. Prijswijzigingen voorbehouden.

Redactieadres |
Postbus 12010, 1100 AA Amsterdam-Zuidoost
(020) 330 72 00
sozio@mailswp.com

Redactie | Zafanja Hartog, Yildiz Karadag,
Michiel Lochtenberg, Stan Verhaag (hoofd-
redacteur), Jaap van Vliet, Huub Wiltshut.

Vaste medewerkers |
Fred Gijsberts (corrector)

Uitgever | Paul Roosenstein

Uitgeverij | B.V. Uitgeverij SWP
Postbus 12010, 1100 AA Amsterdam-Zuidoost
(020) 330 72 00
admi@mailswp.com
www.swpbook.com

Uitgeverij SWP kan niet aansprakelijk worden gesteld voor het gebruik of de overname van teksten door derden in deze uitgave. De aansprakelijkheid hiervoor berust bij de individuele auteur.

Vormgeving | LandGraphics, Amsterdam

Drukwerk | Drukkerij Holland, Alphen a/d Rijn

Fotografie en illustraties | Bigstockphoto,
Arend van Dam en Huub Wiltshut.

Abonnementsprijs | Particulieren € 49,50 per jaar; instellingen € 97,50 per jaar; studenten € 39,50 per jaar. Collectieve abonnementen vanaf 10 ex. (op één adres) € 43,00 per ab. Collectieve abonnementen vanaf 50 ex. (op één adres) € 39,00 per ab. Collectieve abonnementen vanaf 10 ex. (op verschillende adressen) € 47,00 per ab. Collectief studentenabonnement vanaf 10 ex. € 34,00. Collectief studentenabonnement vanaf 100 ex. € 29,00. Toeslag buitenland € 11,50 (m.u.v. België). Los exemplaar € 9,95. Digitale losse nummers zijn verkrijgbaar via www.soziodigitaal.nl

Advertenties |
Advertentieverkoop:
Philippine Herkes
Crossmedia sales
philippine@mailswp.com
Uitgeverij SWP
Postbus 12010, 1100 AA A'dam-Zuidoost
Rechtstreeks nummer: 020 - 369 72 37
Algemeen nummer: 020 - 330 72 00

Volgende verschijningsdata in 2018:
14 december.

Kopij | Richtlijnen voor auteurs zijn beschikbaar en op te vragen bij de redactie. Kopij digitaal aanleveren via e-mail: sozio@mailswp.com

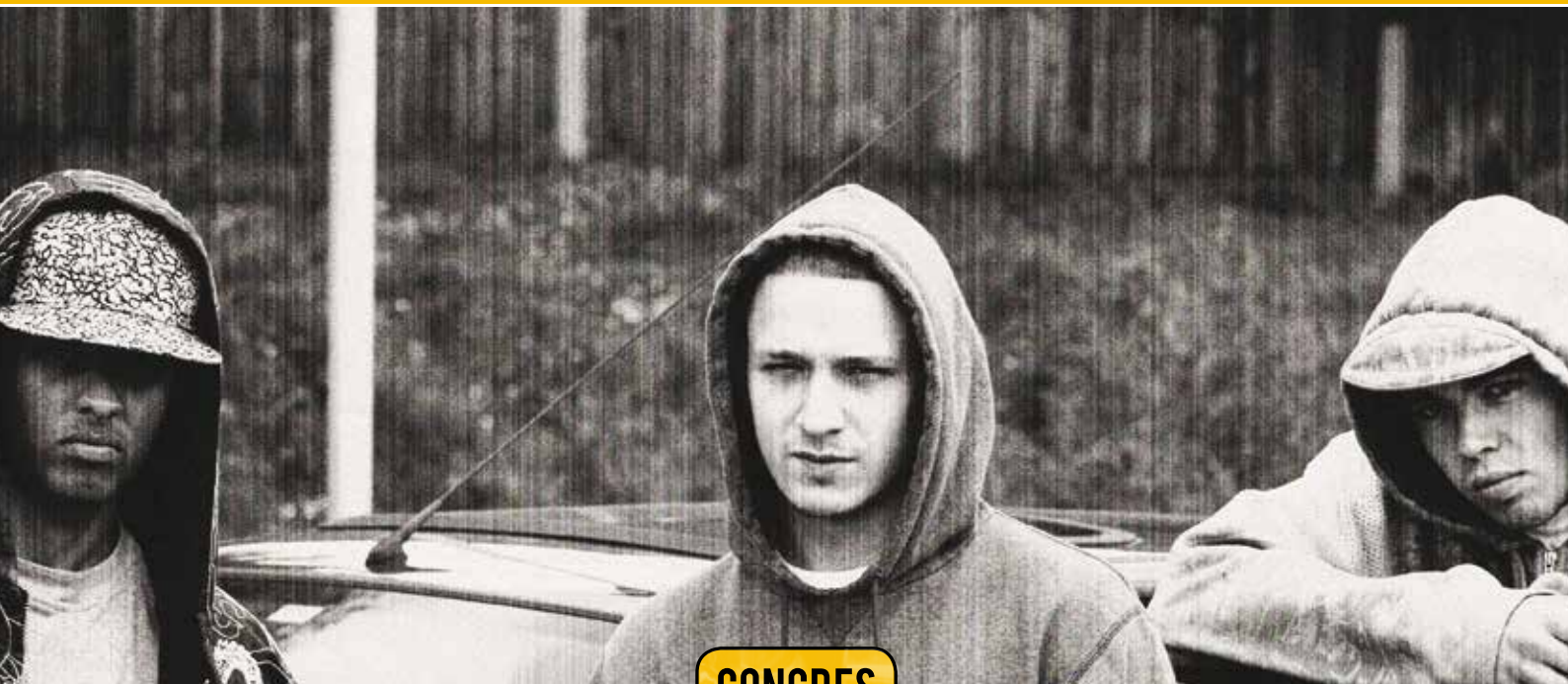
© 2018 Uitgeverij SWP, Amsterdam.

De Algemene Voorwaarden van B.V. Uitgeverij SWP zijn van toepassing. Zie: www.swpbook.com
Alle rechten voorbehouden. ISSN 1872-0072

mvw
media voor vak
& wetenschap

MELD U ONLINE AAN OP WWW.JONGEVEELPLEGERS.NL

DINSDAG 18 DECEMBER 2018 | JAARBEURS UTRECHT (JULIANA CONGRESZAAL)

CONGRES

JONGE VEELPLEGERS AANPAKKEN

MET BIJDRAGEN VAN ONDER MEER:

Sjef van Gennip

ex-voorzitter RvB
Reclassering Nederland

Drs. Erik Jongman

GZ-psycholoog/
psychotherapeut

Mr. Ad de Beer

Jeugdofficier van Justitie,
Rotterdam

Jan van Zanen

Burgemeester Utrecht

Deelname **INCLUSIEF** het nieuwe boek *Veelplegers aanpakken* van spreker en emeritus hoogleraar Jeugdstrafrechtspleging prof.dr. Ido Weijers!

Accreditatie in aanvraag.
Bezoek onze website
voor meer informatie.

www.jongeveelplegers.nl

Doelgroep: professionals werkzaam in/bij jeugdzorg, welzijn, GGZ, (speciaal) onderwijs, politie, reclassering, gemeente en rechterlijke macht.

Mediapartner:

SOZIO

Organisatie:

logacom